

ФОНД АКТИВНИ ГРАЖДАНИ БЪЛГАРИЯ ПО ФМ НА ЕИП 2014-2021 г.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“, в партньорство с Българския хелзинкски комитет, изпълнява тригодишен проект „Международните правозащитни стандарти на фокус“ с финансова подкрепа, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Брой 52, октомври 2020 г.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.

В настоящия петдесет и втори бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратки резюмета на част от решенията, постановени през октомври 2020 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу други държави, анотации на решенията на ЕСПЧ по дела срещу България, както и диспозитивите на решения на Съда на Европейския съюз по дела, касаещи права на човека, от същия месец.

Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Съдържание

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ.....	3
2. ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ.....	4
3. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ	14
4. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС.....	18
5. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ	26
6. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕСТТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ	28
7. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА.....	47
8. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ	48

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Жалбата до ЕСПЧ, подадена след смъртта на пряката жертва е допустима с оглед повдигнатия въпрос от обществен интерес, касаещ зачитането на правата на човека, който е свързан с правната система и съдебната практика на държавата ответник. Съпругата на пряката жертва е доказала и морален интерес от реабилитиране на името на съпруга си, осъден за трафик на наркотици.

Решение по делото [Akbay and others v. Germany \(nos. 40495/15, 40913/15 и 37273/15\)](#)

Виж по-долу в раздел „[Право на справедлив съдебен процес](#)“

2. ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Съдът констатира липса на ефективно разследване на защитимо оплакване по чл. 3 и нарушение на материалния аспект на чл. 3, изразяващо се в осъществено малтретиране от страна на полицията по време на разпръскването на политически митинг, прерастнал в масови безредици. При липсата на каквито и да било алтернативни и достоверни обяснения за причината за нараняванията на жалбоподателите, Съдът заключава, че те са нанесени от полицията по време на разпръскването на митинга.

Решение по делото [Zakharov and Varzhabetyan v. Russia \(nos. 35880/14 and 75926/17\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са руски граждани, участвали в политически митинг на 6 май 2012 г. на площад „Болотная“ в Москва. Митингът е бил законен и първоначално мирен, но е прераснал в сблъсъци и е бил разпръснат от полицията. И двамата твърдят, че не са нарушавали обществения ред и не са оказвали съпротива на полицията, не са били арестувани и не са им повдигани обвинения, но при разпръскване на митинга и двамата били

удряни в главата с гумени палки от полицейски служители. Първият жалбоподател представя снимки, на които се вижда, че е дърпан от двама полицейски служители и кърви, и медицинско удостоверение, че е бил откаран в болница с наранявания. Втората жалбоподателка представя линк към видео в Youtube, показващо, че протестиращи викат по полицейските служители, обвинявайки ги, че удрят възрастна жена (жалбоподателката). Представя и медицинско удостоверение за нанесените ѝ наранявания.

На 23 юни 2012 г. първият жалбоподател подал жалба пред Комисията по разследвания, че бил малтретиран от полицията. Жалбата му била присъединен към други жалба срещу действията на полицията от този ден. С решение от 20 март 2013 г. Комисията се произнесла по няколко жалби и оплаквания, като намерила, че „действията на полицейските служители не осъществявали състав на престъпление“. В решението не се разглеждало оплакването на жалбоподателя или неговите действия. Жалбоподателят неуспешно оспорил решението пред прокуратурата и го обжалвал пред съдилищата.

На 29 октомври 2012 г. втората жалбоподателка също подала жалба, че била малтретирана от полицейски служители. Разследващият орган отказал да образува досъдебно производство с мотив, че действията на полицията не представлявали престъпление. По жалба срещу отказа прокуратурата постановила разследването да продължи с указания да се разгледат

видеозаписите, но в крайна сметка не било образувано производство.

Решението:

Оплакването за нарушение на чл. 3 от Конвенцията

Жалбоподателите се оплакват, че са били малтретирани от полицията по време на разпръскването на митинга на 6 май 2012 г. и че не е било проведено ефективно разследване по техните жалби.

43-46. По отношение на първия жалбоподател правителството оспорва начина и времето на получаване на нараняванията. Твърди, че получената информация от болницата е недостатъчна, за да се започне разследване, както и че е подал жалбата със закъснение от 1 месец, което възпрепятствало предварителната проверка, тъй като било твърде късно да се направи експертиза и да бъдат разпитани свидетели и самият жалбоподател. По отношение на втората жалбоподателка, правителството твърди, че в хода на предварителната проверка не са се потвърдили твърденията ѝ, че е била малтретирана. Първият жалбоподател твърди, че получил обаждане от полицията през юни 2012 г. и е потвърдил, че е бил удрян от полицейски служител, че медицинската епикриза е потвърдила нараняванията му, а датата на нараняванията е видна от медицинското удостоверение и снимките. Втората жалбоподателка посочва, че властите са били наясно, че полицията е използвала непропорционална сила срещу протестиращите на 6 май 2012 г., но пренебрегват този факт. Тя припомня, че Съдът вече е установил, че държавата носи отговорността за сблъсъците между протестиращи и полиция на площад „Болотная“ (вж. *Frumkin v. Russia* (no. 74568/12, §§ 128-30)).

По твърдението за липса на ефективно разследване

47-49. Съдът припомня общите принципи относно провеждането на ефективно разследване на твърдения за малтретиране, обобщени в решението *Bouyid v. Belgium* (no. 23380/09, §§ 114-123, ECHR 2015), посочвайки, че държавата има задължение да предприеме незабавно разследване при постъпило оплакване. „Дори при липса на изрично оплакване, когато са налице достатъчно ясни индикации за изтезание или малтретиране, държавата е длъжна да предприеме разследване. Властите са длъжни да действат по своя инициатива веднъж щом проблемът им е станал известен“. Съдът подчертава, че при разследване на сериозни твърдения за малтретиране от страна на полицията или друг държавен орган подходящият отговор от страна на властите в съответствие с чл. 3 е от съществено значение за поддържане на общественото доверие, че властите зачитат принципа на правовата държава, и за предотвратяване на всякакви тайни споразумения или толерантност към незаконни действия.

50-51. Когато властите прибегват до използване на сила, е необходимо да има независим мониторинг по отношение на предприетите действия, включително и по отношение на нейната пропорционалност, така че да се осигури отчетност при употребата на сила. При осигуряването на такава отчетност трябва да се провери дали операцията е била правилно контролирана и организирана по такъв начин, че да се сведе до минимум всякакъв риск от сериозни телесни повреди за физически лица. В делото *Lyapin v. Russia* (№ 46956/09, §§ 128-40, 24 юли 2014 г.) Съдът обобщава своя подход по предишни дела срещу Русия за полицейско насилие, където единственото, предприето от разследващия орган, е било „предварителна проверка“. Съдът е заключил, че самият факт, че разследващ орган отказва да образува досъдебно производство по достоверни твърдения за

тежко малтретиране в полицейски арест, е показател за неспазването на задължението на държавата по чл. 3 да проведе ефективно разследване.

52-56. Съдът отбелязва, че в настоящия случай двамата жалбоподатели са подали жалби за упражненото срещу тях полицейско насилие, придружени с достатъчно медицински доказателства, снимки и записи. За Съда няма съмнение, че от момента на подаване на жалбите (респективно месец и половина и близо шест месеца след събитията на площада) жалбоподателите са имали защитими оплаквания за малтретиране. Въпросът е дали властите е трябвало да започнат разследване по своя инициатива, въпреки липсата на официално оплакване от жалбоподателите. В подобен контекст Съдът вече е постановявал, че в случаи на конфронтация между протестиращи и полицейски служители, при които и двете страни са упражнили насилие е задължително провеждането на изключително задълбочена проверка не само на действията на протестиращите, но и на правоприлагащите органи (вж. *Muradova v. Azerbaijan*, no. 22684/05, § 114). В деня на сблъсъците на площада властите са докладвали за над 20 ранени полицаи и военни, както и че в същия ден незабавно е предприето разследване срещу протестиращите за масови безредици и насилствени действия срещу полицията (вж. *Frumkin*, §§ 43-44). При тези обстоятелства е достатъчно ясно, че вероятно е било упражнено насилие и спрямо участниците в публичното събитие и това е трябвало да предизвика разследване, въпреки липсата на индивидуални жалби от участниците в митинга. В резултат на разследването са били повдигнати обвинения на организаторите на протеста за възникналите масови безредици, а отделни участници са били обвинени за актове на насилие срещу полицейските служители. Съдът отбелязва,

че целта на тези производства обаче не е била да бъде потърсена отговорността на държавата или на полицейските служители за сблъсъците и щетите, причинени от тях. Полицейските служители са участвали в производствата в качеството на свидетели и жертви на масовите безредици, а съдилищата не са разгледали критично поведението им спрямо протестиращите.

57-58. Съдът отбелязва, че в настоящия случай властите са получили редица конкретни жалби за малтретиране, както и информация за нараняванията на пострадалите от различни източници, както и че правителството потвърждава, че от болницата са информирали полицията за нараняванията на първия жалбоподател, но че информацията не е била счетена за достатъчна, за да се започне разследване. Правителството не посочва какви конкретни стъпки са предприети в хода на вътрешната проверка, освен телефонен разговор с жалбоподателя. От това следва, че непосредствено след събитията разследващите органи са могли да идентифицират и разпитат своевременно двамата жалбоподатели и да предприемат независими, конкретни и ефективни мерки, насочени към: установяване на причините за нараняванията им, идентифициране на виновните полицейски служители, например чрез получаване на списък на всички служители, участвали в операцията; разпит на замесените полицаи; идентифициране и разпит на други свидетели и медицинските служители, установили нараняванията. Разследващите органи не са направили обаче нищо от изброеното, след като са узнали за двата случая.

59-60. В допълнение властите не са положили сериозни усилия да проверят твърденията на жалбоподателите за полицейско насилие след подаването на официалните жалби. Съдът вече е посочвал, че самото провеждане на предварителна

проверка, когато тя не е последвана от досъдебно производство, е недостатъчно, за да бъдат изпълнени изискванията за ефективно разследване по достоверни твърдения за малтретиране от страна на полицията съгласно чл. 3. (вж. *Samesov v. Russia*, no. 57269/14, § 51). В случая на първия жалбоподател от решението по предварителната проверка е видно, че разследващите са се ограничили до разговор с жалбоподателя и не са разгледали медицинското удостоверение или представените снимки преди да отхвърлят оплакването му. По отношение на втората жалбоподателка прокуратурата е отменила четири отказа за образуване на разследване поради процесуални нарушения, но всеки път властите не са полагали усилия да установят обстоятелствата и нападателя. Тази проверка следователно не представлява ефективно разследване на достоверните твърдения на жалбоподателката, че е била малтретирана.

61. Поради изложеното Съдът намира, че властите не са провели ефективно разследване и следователно е налице нарушение на процедурния аспект на чл. 3 по отношение и на двамата жалбоподатели.

По твърдението за малтретиране

62-64. Съдът подчертава, че чл. 3 съдържа една от основните ценности на демократичното общество, а именно абсолютната забрана за изтезания, нечовешко или унижително отношение или наказание. Когато властите прибегват до употреба на сила за потушаване на масови вълнения, тя трябва да е необходима и да не е прекомерна. Твърденията за малтретиране трябва да бъдат подкрепени с подходящи доказателства. При оценката на тези доказателства Съдът прилага стандарта за доказване „извън всякакво съмнение“. Такива доказателства обаче могат да произтичат от съвместното съществуване на достатъчно силни, ясни и съгласувани

изводи или на подобни необорени фактически презумпции (вж. *Ireland v. the United Kingdom*, no. 5310/71, § 161, 20 март 2018). Що се отнася до доказателствената тежест във връзка с твърдяното малтретиране, нанесено в контекста на полицейска акция, жалбоподателите са длъжни да докажат, че е налице *prima facie* случай, в който нараняванията им са резултат от използването на сила от страна на полицията, преди тежестта на доказване да бъде прехвърлена на правителството за да опровергае тези твърдения (вж. цитираното *Muradova*, §§ 107-08). Когато причината за нараняванията е била спорна между страните, Съдът е отдавал особено значение на факта, че вредата е претърпяна, докато жалбоподателят е бил в района, в който правоприлагащите органи провеждат операция, по време на която са прибегнали до използване на сила с цел потушаване на масови вълнения. Правителството трябва да предостави задоволително и убедително обяснение относно причината за нараняванията на жалбоподателя. Съдът вече е установявал, че в случаите, когато не може да се каже, че полицията е била призована да реагира без предварителна подготовка (вж. *Rehbock v. Slovenia*, no. 29462/95, § 72), може да се очаква тя да прояви известна търпеливост и толерантност преди да се опита да разпръсне тълпа, която не представлява опасност за обществения ред и не извършва актове на насилие. В предишни случаи Съдът е установил нарушения на чл. 3 от Конвенцията, когато полицейските служители не са показали необходимата степен на толерантност и сдържаност при разпръскване на мирни събирания (вж. напр., *Biçici v. Turkey*, no. 30357/05, §§ 35-36).

65-66. В предишни дела, отнасящи се до същите събития, Съдът е установил, че властите не са изпълнили позитивното си задължение по чл. 11 да осигурят мирното

провеждане на протеста, да предотвратят безредици и да осигурят безопасността на всички участници (вж. *Frumkin*, § 130). Съдът също така е стигнал до извода, че предсрочното прекратяване на протеста не е било неизбежно и че информацията за прекратяването не е била ефективно предадена на участниците (пак там, §§ 36 и 133). Що се отнася до методите, използвани за разпръскване на протеста, Съдът се е въздържал от обща оценка на поведението на полицията, като се е ограничил до разглеждане на конкретните твърдения във всеки конкретен случай (пак там, § 134). В няколко свързани дела той е констатирал, че арестът на жалбоподателите на мястото на събитието е в нарушение на чл. 11 (пак там, §§ 138-40; вж. също *Aristov and Gromov v. Russia*, nos. 76191/12 и 5438/13, §§ 58-62; *Asainov and Sibiryak v. Russia*, nos 16694/13 и 32701/13, §§ 50-53 и *Zinovyeva v. Russia*, no. 69272/13, § 53). Съдът обаче за пръв път разглежда индивидуални жалби като настоящите, свързани с малтретиране от страна на полицията по време на това събитие.

67-71. В настоящия случай правителството не оспорва, че жалбоподателите са претърпели наранявания или че полицията е използвала сила в този ден. В същото време в становището си правителството отрича нараняванията да са причинени от полицията. Съдът отбелязва, че в рамките на проведените предварителни проверки не са разгледани въпросите точно кога и как са причинени нараняванията. Жалбоподателите представят медицински удостоверения, снимки и/или видеоклипове, както и обяснения как техните наранявания са резултат от действия на полицията. Отказите за образуване на наказателно разследване не съдържат подробен анализ на представения материал, не препращат към други материали по отношение на инцидентите, свързани с жалбоподателите, и не дават алтернативно обяснение за

нараняванията им. Отбелязвайки последователните и подробни обяснения на жалбоподателите относно произхода на техните наранявания, подкрепени с медицински удостоверения, снимки или видео материали, Съдът счита, че и двамата жалбоподатели са доказали *prima facie*, че нараняванията, описани в медицинските удостоверения, са нанесени от полицията по време на разпръскването на политическия митинг на 6 май 2012 г. Освен това отбелязвайки липсата на ефективно разследване на твърденията на жалбоподателите и липсата на алтернативни и правдоподобни обяснения от правителството за произхода на нараняванията на жалбоподателите, Съдът заключава, че нараняванията, описани в медицинските удостоверения, са нанесени от полицията по време на разпръскването на политическия митинг на 6 май 2012 г. Както и в предишни дела, Съдът придава особена тежест на факта, че нараняванията са претърпени, докато жалбоподателите са били в район, в който правоприлагащите органи провеждат операция, по време на която прибегват до употреба на сила с цел предотвратяване на масови безредици. Въпреки че употребата на сила при такива обстоятелства не е забранена, тя трябва да бъде необходима и да не е прекомерна. В тази връзка Съдът отбелязва, че на нито един етап от националното производство или в производството пред Съда не е поставено под въпрос мирното поведение на жалбоподателите по време на събитието. Поради това използването на сила срещу тях не може да се оправдае със собственото им поведение.

72-73. Съдът намира, че в настоящия случай е налице унизително отношение. Следователно е налице нарушение на материалния аспект на чл. 3 по отношение на двамата жалбоподатели.

Оплакването за нарушение на чл. 11 от Конвенцията

77-83. Жалбоподателите се оплакват, че поради упражненото спрямо тях полицейско насилие по време на демонстрацията те не са могли да упражнят правата си по чл. 11. Втората жалбоподателка се позовава и на чл. 10. Съдът разглежда оплакването по чл. 11 в светлината на чл. 10.

84-86. Съдът напомня принципите, изведени в практиката си относно свободата на събранията и пропорционалността на намесата в това право. Намесата от страна на властите може да се изразява в различни мерки, а не само в изрична забрана за провеждане на мирно събрание. Правото на дадено лице на мирни събрания не се прекратява в резултат на спорадично насилие или други наказуеми действия, извършени от други лица в хода на демонстрацията, ако въпросното лице остава мирно в собствените си намерения или поведение (вж. *Ezelin v. France*, 26.04.1991 г., цитирано по-горе, § 53; *Ziliberberg v. Moldova* (dec.), № 61821/00, и *Primov and Others v. Russia*, no. 17391/06, § 155). Дори да съществува реален риск публична демонстрация да прерасне в безредици в резултат на събития, извън контрола на организаторите, демонстрацията като такава не попада извън обхвата на чл. 11, § 1 от Конвенцията, а всяко нейно ограничение трябва да отговаря на условията на параграф 2 от тази разпоредба.

87-89. Съдът вече е постановявал, че митинга на площад Болотная на 6 май 2012 г. попада в обхвата на чл. 11. Не се спори, че двамата жалбоподатели не са сред онези, отговорни за първоначалните актове на агресия. Констатираното отношение на полицията спрямо жалбоподателите представлява и намеса в правата им по чл. 11. Намесата е била предвидена в закона и е преследвала легитимната цел за предотвратяване на безредици или престъпления.

90-91. Що се отнася до необходимостта от намесата правителството не дава никакво обяснение защо е трябвало да се приложи сила по отношение на жалбоподателите, които не са били арестувани и не са участвали в актове на насилие. В светлината на констатацията си, че силата, използвана по отношение на жалбоподателите, е била ненужна и прекомерна и следователно противоречи на чл. 3 от Конвенцията, Съдът намира, че тя „не е била необходима в едно демократично общество“ по смисъла на чл. 11, § 2. Освен това, тя би могла да обезсърчи жалбоподателите и други хора да участват в подобни публични събирания. Съответно е налице нарушение на чл. 11 по отношение на двамата жалбоподатели.

В светлината на поведението на полицейските служители Съдът без колебание установява, че действия на полицейските служители са достигнали необходимия праг на суровост, за да попаднат в обхвата на забраната по чл. 3, разгледан във връзка с чл. 14, като омразата, дължаща се на хомофобия и/или трансфобия, е била основен мотив за поведение на полицейските служители.

Продължаващото разследване по оплакванията на жалбоподателките разкрива дългогодишната неспособност на националните власти – която може да се разглежда и като нежелание – да изследва ролята на хомофобските и/или трансфобските мотиви за полицейското насилие.

Решение по делото [Aghdgomelashvili and Japaridze v. Georgia](#) (no. 7224/11)

Фактите: Двете жалбоподателки работят за фондация, чиято цел е да спомога за интеграцията на ЛГБТ общността в Грузия чрез застъпничество, преодоляване на хомофобията и повишаване на гражданската активността на общността. През декември 2009 г. полицейски служители в цивилно облекло влезли в офиса на фондацията и в присъствието на жалбоподателките и други лица, извършили претърсване на помещенията. След като разбрали за характера на организацията, полицаите започнали да се държат агресивно и хомофобски. Полицейските служители умишлено унижавали жалбоподателките и техните колеги, наричайки ги „болни хора“, „перверзници“ и др. под. Служителите грубо малтретирали хората, събрани в офиса на фондацията. Почти всички присъстващи жени, включително двете жалбоподателки, били обискирани от жена полицаи в тоалетната на офиса. Били накарани да се съблекат голи и оставени боси на студения под, докато били обиждани и унижавани. Според всички засегнати целта на обиските е била те да бъдат унижени, а не да бъде търсено нещо конкретно. Не бил съставен протокол или друг документ за тези разследващи действия, а полицията не е дала обяснение какво налага събличането им и претърсването.

Проверката по оплакванията на жалбоподателките от януари 2010 г. до прокуратура и Министерството на вътрешните работи за това, че са били жертва на дискриминация от страна на полицейски служители е все още висяща. От материалите по делото не става ясно какви точно мерки са били предприети и какви е предстояло да се предприемат, както и няма данни разследването да е завършило.

Решението:

Оплакването за нарушение на чл. 3 и чл. 14 от Конвенцията

30. Жалбоподателките се оплакват, че са били малтретирани от полицията по време на претърсването на офиса на фондацията, в която работели, а поведението на полицейските служители било продиктувано от хомофобски и/или трансфобски подбуди, както и че не е било проведено ефективно разследване по техните жалби. Жалбоподателките поддържат, че неизпълнението на задълженията на държавата са обусловени от дискриминационното отношение на съответните национални власти към действителната и/или възприеманата сексуална ориентация на жалбоподателките и/или свързаните с тях ЛГБТ дейности.

33-34. Правителството твърди единствено, че поведението на полицейските служители не е достигнало необходимото ниво на суровост съгласно чл. 3. Жалбоподателките отговарят, че е налице комбинация от достатъчни и релевантни фактори - физическо и психическо насилие срещу тях с явен дискриминационен мотив въз основа на сексуална ориентация и/или полова идентичност - което обуславя отношението към тях като достатъчно тежко, за да достигне съответния праг по чл. 3. Освен това те поддържат оплакването си, че държавата не е изпълнила процедурните си задължения, подчертавайки, че разследването продължава от 2011 г. и не е постигнало никакъв напредък.

35-36. Съдът посочва, че отговорността на държавата за насилие, мотивирано от омраза, и нейното задължение да разследва съществуването на възможна връзка между дискриминационен мотив и акт на насилие, могат съответно да попаднат в материалния и процедурния аспект на чл. 3, но може да се разглежда и като част от задълженията на държавата съгласно чл. 14 да гарантира основните ценности, залегнали в член 3, без дискриминация. Поради взаимодействието на двете разпоредби, въпроси като тези в настоящия случай наистина могат да бъдат

разгледани само по една от двете разпоредби, без да възниква отделен въпрос по другата, или може да изискват едновременно разглеждане и по двете разпоредби. Това е въпрос, който трябва да бъде решен във всеки отделен случай с оглед на фактите и естеството на твърденията. С оглед твърденията, че злоупотребата на полицията е продиктувана от хомофобски мотиви, които освен това са били пренебрегнати от властите в хода на последвалото разследване, Съдът намира, че най-подходящият начин би бил жалбите да се разгледат едновременно по чл. 3 във връзка с чл. 14 (*Identoba and Others*, § 64, и *M.C. and A.C. v. Romania*, no. 12060/12, § 106).

По твърдението за липса на ефективно разследване

37-38. Член 3 изисква по подразбиране да има някаква форма на ефективно официално разследване, когато дадено лице прави достоверно твърдение, че е било жертва на насилие в нарушение на чл. 3 от страна на полицията или други органи. За да може разследването да се счита за „ефективно“, то по принцип би трябвало да може да доведе до установяване на фактите по делото и до идентифициране и – при необходимост – наказване на виновните. Това не е задължение по отношение на резултатите, които трябва да се постигнат, а по отношение на средствата, които трябва да се използват. Властите трябва да предприемат разумни стъпки, за да осигурят доказателствата относно случая, включително, *inter alia*, свидетелски показания, доказателства от криминалистични анализи и т.н. Всеки недостатък в разследването, който подкопава способността му да установи причината за нараняванията или самоличността на отговорните лица, рискува да наруши този стандарт, като в този контекст изискването за бързина и разумна експедитивност е имплицитно. Бързата

реакция на властите при разследване на твърдения за малтретиране обикновено може да е от съществено значение за поддържане на общественото доверие у властите, че зачитат принципа на правовата държава, и за предотвратяване на всякакви тайни споразумения или толерантност към незаконни действия. Толерантността от страна на властите към подобни актове може да подкопае общественото доверие в принципа на законност и поддържането на върховенството на закона от страна на държавата. Задължението на държавата отговорник да разследва възможни расистки мотиви на даден насилствен акт е задължение за полагане на всички възможни усилия и не е абсолютно. Държавните органи трябва да направят необходимото при дадените обстоятелства, за да съберат и обезпечат доказателствата, изследват всички практически средства за разкриване на истината и постановят напълно обосновани, безпристрастни и обективни решения, без да допускат подозрителни обстоятелства, които биха могли да бъдат показателни за наличие на насилие, предизвикано например от расова или религиозна нетърпимост, или насилие, мотивирано от дискриминация, основана на пола (вж. *Начова и др. срещу България*, no. 43577/98 и 43579/98, § 160, *ECHR 2005 VII*; *Mudric v. the Republic of Moldova*, no. 74839/10, §§ 60-64).

39-40. Съдът намира, че правителството не е посочило нито едно действие по разследване, което да е било предприето. Във всеки случай разследването не е довело до никакви констатации. Подобно забавяне само по себе си е несъвместимо със задължението на държавата съгласно чл. 3 да проведе ефективно разследване, особено след като задачата за идентифициране на извършителите на предполагаемото малтретиране на жалбоподателките далеч не е била трудна. Още по-важно е, че Съдът счита, че продължаването на разследването

разкрива дългогодишната неспособност на националните власти – която може да се разглежда и като нежелание – да изследва ролята на хомофобските и/или трансфобските мотиви за полицейското насилие. Налице е била належаща необходимост от провеждане на смислена проверка на възможността дискриминацията да е основен мотив за поведението на полицейските служители, предвид добре документираната враждебност срещу ЛГБТ общността в страната към момента на събитието (вж. параграф 46 по-долу). Съответно Съдът намира, че е налице нарушение на процедурния аспект на чл. 3 във връзка с чл. 14.

По отношение на твърдяното малтретиране

42. Съдът отново подчертава, че чл. 3 не може да бъде ограничен до актове на физическо малтретиране; той обхваща и причиняването на психологически страдания. Следователно, отношението може да бъде квалифицирано като „унизително“ – и по този начин да попадне в обхвата на забраната на чл. 3 – ако причинява у жертвата чувство на страх, болка и малоценност, ако унижава дадено лице в собствените му очи и/или в очите на други хора, независимо дали това е била целта или не, ако това нарушава физическата или нравствената съпротива на човека, или го кара да действа против неговата воля или съвест, или ако показва липса на уважение към човешкото достойнство (вж. *M.C. and A.C.*, цитирано по-горе, § 108). Освен това, когато дадено лице се сблъска със служители на реда, всяко прибегване до физическа сила, която не е била строго необходима съгласно поведението на човека, накърнява човешкото достойнство. Думите „по принцип“ не могат да се тълкуват сякаш може да има ситуации, при които такова установяване на нарушение не се изисква, тъй като не е достигнат прагът на суровост. Тъй като накърняването на

човешкото достойнство засяга самата същност на Конвенцията, всяко поведение на служителите на реда спрямо лице, което е омаловажаващо човешкото достойнство, представлява нарушение на чл. 3 (вж. например *Bouyid*, [GC], no. 23380/09, §§ 100 и 101, както и *Zherdev v. Ukraine*, no. 34015/07, § 86).

44. Съдът подчертава, че разглеждането на насилието и бруталността с дискриминационни мотиви, независимо дали те са извършени от държавни служители или частни лица, по същия начин като случаите, в които липсват тези мотиви, би било затваряне на очите за специфичния характер на деянията, които са особено разрушителни за основните права. Неразличаването на начина, по който се третират съществено различни случаи, може да представлява неоправдано третиране, несъвместимо с чл. 14 (вж. например *Begheluri*, no. 28490/02, §§ 173 и 179).

45. Съдът посочва, че версията на жалбоподателките не е оспорена от правителството, а е дори мълчаливо приета, доколкото правителството прави възражение единствено, че действията на полицейските служители не са преминали прага на суровост по смисъла на чл. 3. Версията на жалбоподателките се потвърждава и от ясните и неопровергани изявления, направени от останалите очевидци. Следователно Съдът заключава, че така изложените факти са достатъчно убедителни и е изпълнен стандарта за доказване „извън всякакво съмнение“.

46-47. За да прецени дали държавата ответник е отговорна за полицейското насилие съгласно чл. 3 във връзка с чл. 14, Съдът следва да отговори на два въпроса: i) дали действията на полицейските служители са достигнали необходимия праг на суровост и ii) дали омразата, дължаща се на хомофобия и/или трансфобия, е била основен фактор в поведението на

полицейските служители. Съдът без колебание дава положителен отговор на двата въпроса, тъй като полицейските служители умишлено са унижавали жалбоподателките, както и техните колеги, като са използвали реч на омразата, наричайки ги „болни хора“, „перверзници“ и „лесбийки“ така че да ги чуят всички присъстващи в офиса. В допълнение към тези лични обиди срещу жалбоподателките, поведението на определени полицейски служители съдържа елементи на заплахата. Служителите грубо са малтретирани хората, включително двете жалбоподателки – всички принадлежащи към ЛГБТ общността, която се е оказала в несигурна ситуация в страната в процесния период – като обещали да разкрият публично тяхната действителна и/или възприемана сексуална ориентация, и заявявайки, че са на ръба да прибегнат до физическо насилие срещу тях. Заплахата за използване на физическа сила била последвана от насилственото изземване на мобилния телефон на първата жалбоподателка, а един от полицаите казал, че му се иска да може да изгори мястото. Съдът подчертава, че не е изготвен протокол или друг документ за следствените действия, че липсва каквото и да било обяснение за претърсването и обиските, като правителството също не е посочило никакви

причини. Вземайки предвид тези фактори, Съдът споделя виждането на жалбоподателките, че тези претърсвания нямат никаква разследваща стойност и че единствената им цел е да накарат жалбоподателките и останалите жени да се чувстват смутени и унижени и по този начин да бъдат наказани за тяхната връзка с ЛГБТ общността; хомофобските коментари, направени от жените полицаи в хода на събличането и обискването на жалбоподателките, могат да се приемат като допълнително доказателство, че целта на извършеното е била да обиди и унижи.

49-50. В светлината на гореизложеното Съдът заключава, че изцяло неподходящото поведение на полицейските служители по време на претърсванията в офиса на фондацията на 15 декември 2009 г. е мотивирано от хомофобска и/или трансфобска омраза и неизбежно е предизвикало у жалбоподателките чувство на страх, болка и несигурност, които са несъвместими с човешкото им достойнство. Подобно поведение достига прага на суровост по смисъла на чл. 3 във връзка с чл.14. Следователно е налице нарушение на материалния аспект на чл. 3 във връзка с чл. 14 от Конвенцията.

3. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

- ДЕЛА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Жалбоподателят е изтърпявал 3-годишна присъда лишаване от свобода и се оплаква, че не е имал право на обезщетение (чл. 5, § 5) за наложената му дисциплинарна мярка изолиране в наказателна килия за период от 14 дни. За да прецени дали мярката представлява лишаване от свобода Съдът съобразява вида на задържането (заповедта за налагане на мярката не е променила правните основания за лишаването от свобода); продължителността на това задържане (сроктът от четиринадесет дни не е решаващ сам по себе си); въздействието, което това задържане е имало върху жалбоподателя (който по това време е изтърпявал присъдата си при „общ режим“ и е бил непрекъснато задържан в рамките на затвора); условията, при които е бил в изолация (безспорно по-сурови, но сравними с условията на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода при „специален режим“) и намира, че не е имало голяма разлика между свободите, с които жалбоподателят е разполагал, изтърпявайки наказанието си в затвора и тези по време на дисциплинарната санкция, търпяна

отново в рамките на затвора. Следователно изолацията на жалбоподателя не представлява допълнително лишаване от свобода по смисъла на чл. 5 § 1, чл. 5 е неприложим и няма нарушение на чл. 5, § 5 от Конвенцията.

Решение по делото [Stoyan Krastev v. Bulgaria \(no. 1009/12\)](#)

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Задържането на жалбоподателя, продължено след оправдаването му от първоинстанционния съд с оглед на възможността оправдателната присъда да бъде отменена по подадения протест, не попада в хипотезите на предвидените в чл. 5, § 1 от Конвенцията изключения и не е било обосновано.

Решение по делото [I.S. c. Suisse \(n° 60202/15\)](#)

Фактите: През 2014 г. жалбоподателят бил задържан под стража по подозрение за сексуални и други посегателства срещу партньорката му. В съответствие с Наказателно-процесуалния кодекс (НПК), след като прокуратурата внесла обвинителен акт, предварителното му задържане било заменено със задържане по съображения за сигурност. НПК поставя едни и същи условия за двата вида задържане – наличие на силни подозрения и сериозна опасност обвиняемият да се укрие, да попречи на разкриването на истината или да извърши нови престъпления.

На 16 април 2015 г. районният съд оправдал жалбоподателя, но той останал задържан, тъй като по искане на прокуратурата, която протестира присъдата, задържането му по съображения за сигурност било продължено до приключване на производството по протеста, на основание чл. 231, ал. 2 от НПК. В практиката си Федералният върховен съд е потвърдил, че и в случаите на позволеното от тази разпоредба продължаване на задържането, след като първоинстанционният съд е оправдал подсъдимия и е разпоредил освобождаването му, се прилагат посочените по-горе условия за задържане. По въпроса доколко след оправдаване продължават да съществуват достатъчни подозрения той е постановил, че трябва да се изследва, с оглед на мотивите на невлязлата в сила оправдателна първоинстанционна присъда и на изложеното в протеста, дали не са налице данни с необходимата тежест, че е възможно подсъдимият да е виновен. В случая на жалбоподателя компетентният съд уважил искането по чл. 231, ал. 2 от НПК с мотиви, че срещу него са налице сериозни подозрения и че съществува риск той да се укрие.

Жалбоподателят сезирал Федералния върховен съд, като поискал да бъде незабавно освободен. Съдът отхвърлил жалбата му. Относно законността на задържането посочил, че изискванията за установяване наличието на сериозни подозрения са по-високи след оправдателна присъда, но тя не води веднага до отпадане на подозренията, тъй като не е влязла в сила. Съдът приел, че в случая е налице ситуация „думата на жертвата срещу думата на обвиняемия“, в която окончателното оправдаване не може да се приеме за сигурно, нито дори за много вероятно. На този етап на производството съществували сериозни данни от естество да доведат въззивния съд до извод, различен от този на първоинстанционния, при преценката на противоположните твърдения. Поради това Федералният върховен съд приел за правилно заключението за наличие на сериозни подозрения срещу жалбоподателя, както и за риск той да се укрие, тъй като редица обстоятелства разкривали опасност да се върне в страната си по произход.

След като на жалбоподателя били връчени изготвените мотиви на първоинстанционната присъда, той подал молба за освобождаване. Компетентният съд я отхвърлил, но Федералният върховен съд приел, че тя следва да бъде уважена с оглед на направената в мотивите на присъдата пълна и щателна преценка на събраните доказателства. На 2 декември 2015 г. жалбоподателят бил освободен, като му били наложени мерки забрана за контакт с тъжителката и отнемане на документите за самоличност и други официални документи.

Решението:

33-40. Жалбоподателят твърди, че задържането му по съображения за сигурност след оправдателната първоинстанционна присъда, продължило от 16 април до 2 декември 2015 г., не попада в хипотезата на нито едно от предвидените в чл. 5, § 1 от Конвенцията изключения. Според него то е лишено от правно основание и не намира подкрепа в практиката на Съда. Правителството посочва, че Съдът никога не се е произнасял по подобен случай. Поддържа, че спорното задържане попада в хипотезата на чл. 5, § 1(с), но също и на чл. 5, § 1(б), тъй като при невлязла в сила оправдателна присъда жалбоподателят остава обвиняем и по отношение на него се прилагат всички произтичащи от наказателното производство задължения, чието спазване задържането има за цел да гарантира, в т.ч. да се яви пред второинстанционния съд и да се подчини на евентуално произнесена от него осъдителна присъда.

41-45. Съдът припомня установената си практика, според която периодът на предварителното задържане по чл. 5, § 1(с) от Конвенцията завършва със съдебното произнасяне по обвиненията срещу задържаното лице, дори и от първоинстанционен съд (напр. *Labita c. Italie* [GC], n° 26772/95, § 147). Втората хипотеза на чл. 5, § 1(б) се отнася за случаи, в които законът позволява задържане с цел лицето да бъде принудено да изпълни конкретно и определено задължение, което вече има и което не е изпълнило до момента, като

арестът или задържането трябва да целят осигуряване на изпълнението му или пряко да допринасят за него и не трябва да имат характер на наказание (S., V. et A. c. Danemark [GC], n°s 35553/12 и др., § 80, с препратки). Примери са задълженията за подлагане на контрол при влизане на територията на дадена държава (McVeigh et autres c. Royaume-Uni, n°s 8022/77 и др., доклад на Комисията от 18.03.1981 г.), за посочване на самоличността (напр. Sarigiannis c. Italie, n° 14569/05), за подлагане на психиатричен преглед (Nowicka c. Pologne, n° 30218/96), за напускане на определено място (Epple c. Allemagne, n° 77909/01), за явяване в полицейско управление за разпит (напр. Iliya Stefanov c. Bulgarie, n° 65755/01), за явяване пред наказателен съд (Harkmann c. Estonie, n° 2192/03), както и задължението общественят ред да не бъде нарушен чрез извършването на престъпление (Ostendorf c. Allemagne, n° 15598/08). Основанията за задържане, предвидени в чл. 5, § 1, б. „а“ – „f“, са изчерпателно изброени и следва да бъдат тълкувани ограничително (напр. цитираното S., V. et A., § 73).

46-51. Съдът отбелязва, че в настоящия случай е приложим установеният в практиката му принцип, че задържането на основание чл. 5, § 1(с) приключва с оправдаването на подсъдимия, дори и на първа инстанция. Макар и първоинстанционната присъда да е произнесена само устно и да не е влязла в сила, правното основание за задържане по чл. 5, § 1(с) се погасява. Впрочем положението е същото, когато осъдено на първа инстанция лице е задържано в очакване на изхода от второинстанционното производство. Това задържане вече се основава не на чл. 5, § 1(с), а на чл. 5, § 1(а), тъй като лицето се счита за задържано „по силата на постановена от компетентен съд присъда“ по смисъла на последната разпоредба от момента на произнасяне на първоинстанционната присъда, дори и тя все още да не е изпълняема и да подлежи на обжалване (Ruslan Yakovenko c. Ukraine, n° 5425/11, § 46).

52-54. Съдът взема под внимание становището на правителството, че

задържането по съображения за сигурност след оправдаване на първа инстанция е необходимо, за да не се допусне представляващи опасност лица да избегнат наказателното правосъдие, защото са оправдани „погрешка“ от първоинстанционния съд. В това отношение той държи да подчертае, че в случая подобен упрек към първоинстанционния съд не е отправян нито изрично, нито по същество, на никой етап от националното производство. Напротив, нищо не сочи да е допусната грешка при осъществяването на правосъдието, още повече че оправдателната присъда, надлежно мотивирана на 44 страници, е била произнесена с единодушие. Освен това Съдът е на мнение, че за да гарантира присъствието на съответното лице във второинстанционното производство, националното право трябва да разполага с мерки, по-меки от лишаването от свобода. Той отбелязва, че в случая отнемането на документите за самоличност и други официални документи на жалбоподателя се е оказало достатъчна заместваща мярка.

55-56. „Що се отнася до довода на правителството, че представляващо опасност лице, оправдано „погрешка“ на първа инстанция, може да извърши друго престъпление докато трае второинстанционното производство, Съдът смята за разбиращо се от само себе си, че при наличието на конкретни основания да се подозира осъществяването на подобна възможност, нищо не би попречило на органите на наказателното производство да постановят ново задържане на основание първата хипотеза на чл. 5, § 1(с) от Конвенцията. Същото се отнася и за втората му хипотеза (когато задържането обосновано може да се смята за необходимо, за да се попречи на лицето да извърши престъпление) – макар че на тази разпоредба с основание не е направено позоваване в националното производство в случая – ако е налице непосредствен риск от извършването на конкретно и определено тежко престъпление, включващо опасност за засягане на живота или физическата цялост или за значително имуществено увреждане (цитираното S., V. et A., § 161). Постановеното като превантивна мярка

задържане обаче трябва да бъде преустановено веднага щом рискът отпадне, което налага контрол върху положението, тъй като продължителността на лишаването от свобода също е релевантен фактор (*mutatis mutandis*, пак там).“

57-59. Съдът приема, че втората хипотеза на чл. 5, § 1(b) също не може да оправдае задържане по съображения за сигурност след оправдателна присъда за период от около 230 дни, както показват и горните примери от практиката му. По-специално, решението по делото *Harkmann*, на което се позовава правителството (цитирано по-горе, § 30 – многократно неизпълнение на съдебните разпореждания за явяване на заседанията пред наказателния съд), не е относимо в случая. Съдът не намира за задоволително и изразеното от правителството общо опасение, че жалбоподателят би могъл да извърши нови престъпления докато трае въззивното производство. В това отношение той напомня, че съгласно решението по делото *S., V. et A.* (цитирано по-горе, § 83) задължението да не бъде извършено престъпление може да се счита за достатъчно „конкретно и определено“ от гледна точка на чл. 5, § 1(b) само ако мястото и времето на непосредствено предстоящото извършване на престъплението и потенциалните жертви са достатъчно определени, съответното лице е наясно с деянието, от което трябва да се въздържа, и откаже да направи това. „Задължението да не бъде извършено престъпление в непосредствено бъдеще не може да се счита за достатъчно конкретно и определено, за да попада в хипотезите на разрешено от чл. 5, § 1, (b) задържане, най-малкото докато не са

дени точни мерки, които да не са били спазени.“

60-61. С оглед на изложеното Съдът заключава, че в случая задържането по съображения за сигурност след оправдаването на жалбоподателя от първоинстанционния съд не попада в изключенията, предвидени в чл. 5, § 1 от Конвенцията и следователно е налице нарушение на тази разпоредба.

4. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

• ДЕЛА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Съдът констатира нарушение на правата на първите двама жалбоподатели по чл. 6, § 1, тъй като намира за твърде занижени присъдените им обезщетения от българските съдилища за неразумен срок на наказателните производства, водени срещу тях (респ. 1000 евро и 650 евро за 10 години производства, завършили с оправдателни присъди). Съдът отхвърля жалбата на третия жалбоподател като недопустима, поради загубването качеството на „жертва“, тъй като в неговия случай е налице комбинацията от намаляване на наложеното наказание с изрично признание за нарушение на чл. 6 от Конвенцията и присъждане на обезщетение от гражданските съдилища.

Решение по делото [Petrov and others v. Bulgaria \(nos. 49817/14 and 2 others\)](#)

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Изведените в практиката на Съда материален и процедурен тест при проверката дали е имало полицейска провокация за извършване на престъпление се прилагат последователно независимо дали мате-

риалният тест е показал наличието на провокация. В случая първите двама жалбоподатели се извършили престъплението, за което са били осъдени единствено в резултат на действията на провокаторите (материален тест), а съдилищата, след като са констатирали провокацията и нарушението на чл. 6, § 1 от Конвенцията, са се ограничили до намаляване на наказанията им, но не са прекратили производството, нито са приложили процедура със сходни последици (процедурен тест).

Решение по делото [Akbay and others v. Germany \(nos. 40495/15, 40913/15 и 37273/15\)](#)

Фактите: През септември 2009 г. информатор от криминалните кръгове сигнализира митническите власти в Бремен, че вероятно N.A. продава хероин в кафене в Берлин. Последващото наблюдение нито потвърдило, нито окончателно разсеяло подозренията срещу N.A. Берлинската полиция възложила на друг информатор да направи проучване, за което щял да получи заплащане и бонус в зависимост от количеството иззети наркотици. След редовни посещения в кафенето в продължение на 3 месеца, през февруари 2010 г., съгласно инструкциите на разследващите органи, информаторът предложил на N.A. да го включи в трафик на хероин през пристанището в Бремерхафен. N.A. категорично отказал, но намекнал евентуален интерес към търговия с други наркотици. През май 2010 г. информаторът

предложил на N.A. да го запознае с К. - полицейски служител под прикритие - когото представил като докер от пристанището. През август 2010 г., след многократни предложения от страна на информатора, N.A. най-накрая се съгласил да се срещне с К., като заявил, че разполага с контактите и средствата, необходими за извършване на трафика, но всъщност това не било вярно. През септември 2010 г. Берлинският окръжен съд разрешил на К. да работи като агент под прикритие по разследване срещу N.A.

След близо половин година неуспешни опити за намиране на контакти за доставяне на кокаин или хероин от чужбина до пристанището, N.A. помолил за съдействие свой приятел – третия жалбоподател – но и неговите опити били неуспешни. Макар разследващите органи да били наясно с това положение, информаторът продължавал да уверява полицейските органи, че N.A. желае да осъществи трафик на наркотици през пристанището. През май 2011 г. N.A. заедно с негов приятел, вторият жалбоподател, се срещнали с лице, с което се договорили да организират внасянето на 100 кг кокаин от Южна Америка през пристанището. Вторият жалбоподател служел за контакт между N.A. и група лица в Холандия. На 17 август 2011 г. в пристанището били доставени почти 100 кг кокаин, които били взети от N.A. и К. на следващия ден. В същия ден N. A. и третият жалбоподател, който дошъл да вземе наркотиците и да ги превози до Берлин, били арестувани.

На 7 ноември 2012 г. Берлинският окръжен съд признал N.A. за виновен за контрабанда и трафик на наркотици. Вторият и третият жалбоподател били признати за виновни за помагачество и подбудителство към извършеното от N.A. престъпление, като третият жалбоподател бил признат за виновен и за незаконно държане на наркотици. Съдът установил, че N.A. и вторият жалбоподател били провокирани от

разследващите и техния информатор да извършат престъпленията и приел, че е налице нарушение на правото им на справедлив процес. Съдът мотивирал присъдата основно със самопризнанията на жалбоподателите и на доказателствата, които не им противоречели. При определяне на наказанията съдът отчел факта, че подсъдимите са били незаконно провокирани да извършат престъплението и наложил значително по-леки наказания.

Тримата осъдени обжалвали като поддържаха, че с оглед характера на провокацията, на която са били обект наказателното производство е следвало да бъде прекратено. С решение от 11 декември 2013 г. Федералният съд изцяло потвърдил присъдите. С решение от 18 декември 2014 г. Федералният конституционен съд постановил, че няма нарушение на правото на справедлив съдебен процес на N.A. и втория и третия жалбоподател.

На 3 юни 2015 г. N.A. починал. На 10 юни 2015 г. Федералният съд постановил решение, с което преразгледал предходната си практика с цел изпълнение на решението от 23.10.2014 г. на ЕСПЧ по делото *Furcht v. Germany* (no. [54648/09](#)). Той приел, че провокацията към престъпление от страна на разследващи органи или лица под тяхно подчинение в нарушение на принципа на върховенство на закона, поначало е пречка пред наказателното преследване, което следователно трябва да бъде прекратено.

Решението:

55-56. Жалбоподателите се оплакват, че разглежданите наказателни производства са несправедливи, тъй като N.A., вторият и третият жалбоподател са осъдени за престъпления, за чието извършване са били провокирани от полицията.

А. По допустимостта

57-62. Според правителството първата жалбоподателка не е легитимирана да

подаде жалба по Конвенцията, тъй като не е пряка или непряка жертва на твърдените нарушения на чл. 6, нито има морален или имуществен интерес от подаването на жалбата. Правителството твърди, че не съществува и обществен интерес от постановяване на решение по случая, тъй като поставените въпроси по чл. 6 са разгледани от Съда в решенията *Furcht v. Germany* (цитирано) и *Scholer v. Germany* (no. 14212/10, § 90), а с решението си от 10.06.2015 г. Федералният съд бил променил практиката си съобразно решението *Furcht*.

63-66. Първата жалбоподателка твърди, че е процесуално легитимирана да подаде жалбата – моралният ѝ интерес се изразявал във възстановяване на репутацията на съпруга ѝ, несправедливо осъден като наркодилър, а имущественият – в загубата на основния източник на доходи в резултат на разглежданото производство. Бил налице също така значителен обществен интерес от постановяване на решение по разглеждания въпрос, тъй като Федералният конституционен съд не бил приложил решението на Съда по дело *Furcht* в своето решение по конституционната жалба на съпруга ѝ.

67-75. За да съответства подадената жалба на чл. 34 жалбоподателят трябва да може да докаже, че е пряко засегнат от мярката, от която се оплаква. Ако пряката жертва почине Съдът разграничава подхода си според това дали смъртта е настъпила преди или след подаването на жалбата. В първия случай Съдът допуска оплакванията, само ако жалбоподателят докаже преки последици върху правата си или когато оплакванията повдигат въпрос от обществен интерес за зачитането на правата на човека и жалбоподателя(лите) като наследник(ци) имат правен интерес от разглеждане на жалбата (вж. *Marie-Louise Løyen and Bruneel v. France*, no. 55929/00, §§ 21-31, 5 юли 2005; *Micallef v. Malta* [GC], no. 17056/06, § 48, ECHR 2009, и *Centre for Legal Resources on*

behalf of Valentin Câmpeanu [GC], no. 47848/08, § 98, ECHR 2014). По дела по чл. 5, 6 или 8 Съдът е признавал статута на жертва на близки роднини, когато последните са доказали морален интерес от оневиняването на починалата жертва или защитата на собствената им репутация и тази на семействата им, или са доказали имуществен интерес въз основа на преките последици върху имуществените им права. Съдът съобразява и наличието на обществен интерес, обосноваващ необходимостта от разглеждане на оплакванията.

76-77. При преценката дали оплакванията повдигат въпрос от обществен интерес, отнасящ се до „зачитането на правата на човека“, който обосновава легитимния интерес на жалбоподателя, Съдът съобразява конкретните обстоятелства по разглежданото дело (вж. *Marie-Louise Løyen and Bruneel v. France*, §§ 21-31; *Biç and Others v. Turkey*, no. 55955/00, § 23; *Micallef v. Malta*, §§ 48 и 50). Съдът е приемал наличието на такъв обществен интерес, по-специално в случаите, когато основният повдигнат въпрос се простира отвъд личността и интересите на жалбоподателя (вж. *Karner v. Austria*, no. 40016/98, § 25). Такъв въпрос от обществен интерес възниква по-специално когато жалбата се отнася до законодателството, правната система или практиката на държавата ответник.

78-82. В настоящия случай N.A. е починал два месеца преди подаването на жалбата. Следователно на първо място Съдът ще провери дали по изключение първата жалбоподателка е легитимирана да подаде жалба, т.е. дали тя може да докаже морален или имуществен интерес, че действията на властите, за които се твърди, че са в нарушение на Конвенцията, пряко засягат нейни права. Съдът отбелязва, че жалбоподателката поддържа, че има морален интерес репутацията на съпруга ѝ да бъде възстановена. В случай, че Съдът

сподели оценката на националните съдилища, че е била извършена провокация в нарушение на чл. 6, § 1, се поставя въпросът дали националните съдилища правилно са изключили всички доказателства, получени в резултат на провокацията или са приложили процедура с подобни последици. Съдът счита, че евентуалното нарушение на чл. 6, произтичащо от неправомерна провокация към престъпление, което иначе не би било извършено, повдига въпроси, които надхвърлят чисто процесуалните недостатъци, довели до констатацията, че разглежданото производство е несправедливо. Като се има предвид, че установяването на провокацията следва да доведе до изключване на всички доказателства, получени в резултат на провокацията или до действие с подобни последици, заключението на Съда, че е налице нарушение на чл. 6 на това основание, ще позволи на заинтересованото лице да оспори по същество на национално ниво валидността на самата присъда, която се основава на такива доказателства. При тези обстоятелства Съдът приема, че първата жалбоподателка може да има легитимен интерес да постигне чрез настоящото производство окончателната отмяна на присъдата на N.A. В допълнение двамата са били близки роднини, N.A. е бил осъден за тежко престъпление и е починал скоро след влизането на присъдата в сила и малко преди подаването на настоящата жалба. Следователно може да се приеме, че първата жалбоподателка има морален интерес за целите на чл. 34.

83-85. Съдът приема, че жалбоподателката не е доказала твърденията си, че наказателното производство срещу съпруга ѝ и лишаването му от свобода са засегнали нейни имуществени интереси. Съгласно практиката на Съда евентуалната претенция за обезщетение на основание чл. 41 също не може да се приеме за имуществен интерес,

обосноваващ предявяването на жалбата от името на първата жалбоподателка.

86-88. По въпроса дали в обстоятелствата по настоящото дело оплакванията на първата жалбоподателка повдигат въпрос от обществен интерес, отнасящ се до зачитането на правата на човека, Съдът счита, че случаят наистина поставя такъв въпрос, по-специално, за призната от националните съдилища провокация и за последиците, които следва да бъдат изведени от нейното установяване, за да бъде спазен чл. 6 от Конвенцията, така както е тълкуван във *Furcht*. Така основният проблем по настоящото дело надхвърля интересите на жалбоподателката и касае правната система и съдебната практика на държавата ответник. Съдът не пренебрегва факта на преразглеждането на съдебната практика от Федералния съд в изпълнение на решението по дело *Furcht*. Тази промяна обаче е настъпила скоро след окончателното приключване на националното производство и не е взета предвид по делото на N.A.

89-90. Поради изложеното Съдът счита, че при обстоятелствата по настоящото дело са налице изключителни основания, които налагат признаване на статута на жертва на първата жалбоподателка.

91-93. Съдът счита, че въпросът дали N.A., вторият и третият жалбоподател, както твърди правителството, най-малкото са загубили положението на жертви на нарушение на чл. 6, § 1 по смисъла на чл. 34, следва да бъде разгледан заедно с оплакването по същество по чл. 6, § 1.

Б. По същество

94-100. Според първата жалбоподателка националните съдилища е трябвало да отстранят последиците от нарушението на чл. 6 вследствие на провокацията, като прекратят наказателното производство срещу N.A. Освен това нямало достатъчно

правно основание разследващите органи да използват информатор, а властите не били осъществили достатъчен контрол върху разследването. Вторият жалбоподател също счита, че правото му на справедлив процес е било нарушено. Намаляването на наказанието не поправяло нарушението, което можело да бъде отстранено само чрез прекратяване на наказателното производство срещу него или чрез оправдаването му. Третият жалбоподател също твърди, че е нарушено правото му по чл. 6, § 1.

101-108. По отношение на N.A. и втория жалбоподател правителството признава потвърденото от националните съдилища нарушение на правото им по чл. 6, § 1 в резултат на неправомерна провокация. Националните съдилища били компенсирани в достатъчна степен това първоначално нарушение на чл. 6, § 1. Първоинстанционният съд в действителност не допуснал никакви доказателства, получени в резултат на провокацията. Допуснал единствено самопризнанията, които N.A. и вторият жалбоподател направили в заседанието по делото. Освен това националните власти били спазили процесуалните изисквания по чл. 6, § 1 във връзка с разследванията под прикритие. По отношение на третия жалбоподател правителството поддържа, че той не е бил провокиран да извърши престъпление и следователно не е имало нарушение на правата му. Обстоятелството, че разследващите са провокирали N.A. и, косвено, втория жалбоподател да внесат кокаин през пристанището не е бил от решаващо значение за решението на този жалбоподател да участва в последващото транспортиране на наркотиците до Берлин.

109-110. Съдът напомня, че регулирането на допустимостта на доказателствата е преди всичко в компетентността на националния законодател и съдилища. Съдът, от своя страна, следва да установи дали

производството като цяло, включително начинът, по който са събрани доказателствата, е било справедливо. Въпреки че нарастването на организираната престъпност несъмнено изисква предприемането на подходящи мерки, правото на справедливо правораздаване заема толкова важно място, че не може да бъде жертвано в името на целесъобразността.

111-113. При твърдение за полицейска провокация или инсценировка, първата стъпка е да се установи дали е имало такава (вж. *Bannikova v. Russia*, no. 18757/06, § 37). Ако това се установи, последващото използване на получените по този начин доказателства в наказателно производство срещу засегнатото лице ще е в нарушение на чл. 6, § 1. Според Съда провокация е налице, когато полицейските служители – било те лица от специалните служби или лица, работещи по техни инструкции – не са се ограничили до пасивно разследване на престъпленията, а са упражнили влияние върху разследваните лица, така че да ги подтикнат да извършат престъпление, което те иначе не биха извършили, като по този начин целят да съберат доказателства и образуват производство за престъплението (вж. *Ramanauskas v. Lithuania*, no. 74420/01, § 55). Причината за забраната на полицейската провокация се корени в това, че задачата на полицията е да предотвратява и разследва престъпността, а не да я провокира (вж. *Furcht*, § 48). За да разграничи полицейската провокация или инсценировката от легитимните техники за работа под прикритие по наказателни разследвания, Съдът е развил следните критерии.

114-119. Решавайки дали разследването е било „пасивно по същността си“, Съдът изследва дали е имало обективни подозрения, че жалбоподателят е участвал в престъпна дейност или е бил склонен към извършване на престъпление. Съдът е

приемал, че националните власти не са имали основателна причина да подозират, че дадено лице е участвало в трафик на наркотици, когато то не е имало криминално досие, срещу него не е било образувано досъдебно производство и не е имало никакви индикации за негова склонност към участие в търговия с наркотици до момента, в който полицията е влязла в контакт с него. При очертаване на границата между законната инфилтрация на полицията и провокацията към престъпление, от решаващо значение е дали жалбоподателят е бил подложен на натиск за извършване на престъплението. В случаите, когато са замесени наркотици, това поведение се свързва с подемане на инициатива за установяване на контакт с жалбоподателя, подновяване на офертата въпреки първоначалния му отказ, настойчиво подтикване, завишаване на цената над средната или предизвикване на състрадание у жалбоподателя със споменаването на симптоми на абстиненция. Дадено лице може да бъде обект на инсценировка дори и ако не е било в пряк контакт с полицейските служители под прикритие, но е било замесено в престъплението от съучастник, който е бил директно провокиран от полицията да извърши престъплението. При прилагането на тези критерии Съдът поставя тежестта на доказване върху властите. В тази връзка Съдът е подчертавал необходимостта от ясна и предвидима процедура за разрешаване, използване и контрол над подобни методи за разследване. Когато съгласно този материален тест за наличие на провокация и въз основа на информацията пред него Съдът може да установи с достатъчна степен на сигурност, че националните власти са разследвали действията на жалбоподателя по пасивен по същността си начин и не са го провокирали към престъпление, това обикновено би било достатъчно за Съда да приеме, че последващото използване в наказателното производство срещу жалбоподателя на

доказателствата, получени чрез агент под прикритие, не води до нарушение на 6, § 1.

120-124. За да установи дали процесът е бил справедлив, в по-скорошната си практика Съдът е пояснил, че е необходимо и прилагането на процедурен тест относно това дали е провокация. Този тест се прилага не само когато изводите от материалния са неубедителни, но и когато Съдът установи, въз основа на материалния критерий, че жалбоподателят е бил обект на провокация (вж. *Ramanauskas v. Lithuania* (no. 2), no. 55146/14, § 62). Съдът прилага процедурния тест, за да определи дали националните съдилища са предприели необходимите действия за изясняване на обстоятелствата около твърдяната провокация и, в случай, че такава е установена или обвинението не е доказало, че такава не е извършена, дали са направени съответните, съобразени с Конвенцията, изводи. Когато възражението за наличие на провокация представлява същинската защита по делото националният съд е длъжен или да спре производството поради злоупотреба или да изключи всички доказателства, получени чрез провокация, или да приеме мерки с подобни последици. Общественият интерес от борбата с престъпността не може да оправдае използването на доказателства, придобити в резултат на полицейска провокация, тъй като това би изложило обвиняемия на риск да бъде напълно лишен от справедлив съдебен процес от самото му начало. За да бъде процесът справедлив по смисъла на чл. 6, § 1 всички доказателства, получени в резултат на полицейска провокация, трябва да бъдат изключени или да бъде приложена процедура с подобни последици (вж. *Furcht*, § 64). Никой не може да бъде наказван за престъпна дейност (или част от такава), извършена в резултат на провокация от страна властите. Следователно Съдът е приел, че когато присъдата на жалбоподателя се основава на доказателства, получени в резултат на

полицейска провокация, дори значителното смекчаване на наказанието не може да се счита за процедура с подобни на изключването на оспорените доказателства последици (вж. *Furcht*, §§ 68-69). Освен това Съдът е уточнил, че самопризнанието за престъпление, извършено в резултат на провокация, не може да премахне нито провокацията, нито нейните последици.

Материалният тест за провокация

125-131. В начало на операцията под прикритие е имало някакви първоначални подозрения, че N.A., който няма криминално досие, може да участва в трафик на хероин. Въпреки това, след като информаторът е влязъл в контакт с N.A., подозренията за осъществяван трафик на наркотици не са се потвърдили в продължение на много месеци, като за властите е станало ясно, че N.A. не е имал предварително съществуващи контакти, позволяващи му придобиване и трафик на наркотици. Полицията обаче е продължила да осъществява контакт с N.A. чрез информатора, подтиквайки го да организира внос на наркотици по привидно безопасен канал, контролиран изцяло от властите. При проверката дали поведението на полицията е било определящо за участието на втория жалбоподател в престъплението, Съдът отбелязва, че вторият жалбоподател е решил да подпомогне N.A. в контрабандата на наркотици именно поради на пръв поглед безопасния канал, създаден от полицията. Следователно Съдът заключава, като се съгласява с констатациите на националните съдилища, че както престъплението на N.A., така и на втория жалбоподател не биха били извършени без влиянието на властите.

Процедурния тест за провокация

132-139. В настоящия случай първоинстанционният съд, в съответствие с установената към онзи момент практика на Федералния съд и преди произнасянето на решението по дело *Furcht*, нито е прекратил

производство, нито е изключил всички доказателства, получени в резултат на провокацията. Той се е ограничил до значително и съразмерно намаляване на присъдите на подсъдимите. Тъй като е съществувала тясна връзка между самопризнанията за извършено престъпление и провокацията, довела до неговото извършване, първоинстанционният съд е трябвало да изключи не само показанията на агента под прикритие и на наблюдаващите полицаи и протоколите от доклада на информатора, но също така и самопризнанията на N.A. и втория жалбоподател, или е трябвало да приложи процедура с подобни последици. Федералният съд е потвърдил изводите на първоинстанционния съд, прилагайки трайната си съдебна практика за намаляване на присъдите. Съдът отбелязва, че и двете съдилища са постановили решенията си преди постановяването на решението по дело *Furcht*. Това обаче не се отнася до Федералния конституционен съд, чието решение е постановено няколко месеца след това. Съдът отбелязва, че Федералният конституционен съд е разгледал обстойно практиката на Съда и с оглед решението по дело *Furcht* е формулирал насоки по прилагането ѝ за по-долните инстанции. Макар да е признал, че доказателствата срещу втория жалбоподател, получени в резултат на провокацията, не са били напълно изключени, Федералният конституционен съд се е опитал да разграничи случая на N.A. и на втория жалбоподател от *Furcht*. Съдът не вижда причина за разграничаване между двете дела и счита, че националните съдилища не са направили правилните в съответствие с чл. 6, § 1 изводи от констатацията за провокация.

140-142. Относно предварителното възражение на правителството, че жалбоподателите са загубили статута си на жертви с оглед намаляването на наказанията им Съдът напомня, че с оглед формулирания

процедурен тест за провокация по чл. 6, § 1 е нужно съдилищата да направят необходимите изводи при установяване на провокация. Тъй като това не е било направено по отношение на N.A. и втория жалбоподател, то те могат да продължават да твърдят, че са жертви и съответно отхвърля възражението на правителството. Следователно е налице нарушение на правата на първите двама жалбоподатели по чл. 6, § 1.

143-149. По отношение на третия жалбоподател Съдът отбелязва, че когато операция под прикритие води до подбуждане към извършване на престъпление на един от извършителите, това не повдига автоматично въпрос по чл. 6 по отношение на други извършители, които

нико пряко, нито косвено са били подтикнати специално от поведението на полицията да участват в престъплението. В случая третият жалбоподател само се е възползвал от възможността за съучастие без полицията да му е оказала такова влияние, че да го провокира към транспортирането на наркотиците. Следователно неговото участие и действия не могат да се считат за предопределени от поведението на полицията, която не е оказвала натиск върху него. Съответно няма нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията по отношение на третия жалбоподател

5. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ

• ДЕЛА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Държавата е нарушила правото на семеен живот на чуждестранен гражданин, експулсиран на основание, че представлява потенциална заплаха за националната сигурност. Съдът констатира, че мярката не е била предвидена в закона, тъй като приложимият закон, процедурите и практиката не са предоставяли на жалбоподателя минималното ниво на защита срещу произвол – заповедта за експулсирането му е постановена въз основа на становище на ДАНС, приложено като класифицирана информация; съдилищата са отхвърли жалбата срещу заповедта без да осъществят смислен независим контрол на твърденията на изпълнителната власт.

Съдът е намерила нарушение и на чл. 13 във връзка с чл. 8, тъй като ВАС не е извършил самостоятелна проверка на твърденията, че жалбоподателят представлява заплаха за националната сигурност; на адвоката на жалбоподателя не е предоставен достъп до материалите по делото; въпреки че жалбоподателят изрично се е позовал на чл. 8 от Конвенцията ВАС въобще не е преценил пропорционалността на наложената мярка в светлината на този текст.

Съдът не намира за необходимо да разгледа оплакването по чл. 1 от Протокол 7 по същество, защото то се основава на същите факти, които са в основата на оплакванията по чл. 8.

Решение по делото [Bou Hassoun v. Bulgaria \(no. 59066/16\)](#)

• РЕШЕНИЕ НА СЪДА НА ЕС

1) Член 47 във връзка с членове 7 и 8 и член 52, § 1 от Хартата на основните права на ЕС трябва да се тълкува в смисъл, че:

– не допуска в законодателната уредба на държава членка, с която се прилага процедурата за обмен на информация при поискване, въведена с Директива 2011/16/ЕС на Съвета от 15 февруари 2011 г. относно административното сътрудничество в областта на данъчното облагане и за отмяна на Директива 77/799/ЕИО, изменена с Директива 2014/107/ЕС на Съвета от 9 декември 2014 г., да се изключи възможността разпореждане, с което компетентният орган на тази държава членка задължава притежаващо информация лице да му предостави тази информация, за да се удовлетвори искане за обмен на информация, изпратено от компетентния орган на друга държава членка, да бъде обжалвано от такова лице, и

— допуска в посочената законодателна уредба да се изключи възможността такова разпореждане да бъде обжалвано от данъчнозадълженото лице, обект в тази друга държава членка на разследването, поради което се прави въпросното искане, и от третите лица, засегнати от съответната информация.

2) Член 1, параграф 1 и член 5 от Директива 2011/16, изменена с Директива 2014/107, трябва да се тълкуват в смисъл, че разпореждане, с което компетентният орган на държава членка задължава притежаващо информация лице да му предостави тази информация, за да се удовлетвори искане за обмен на информация, изпратено от компетентния орган на друга държава членка, трябва да се счита — разглеждано заедно с това искане — за отнасящо се за информация, която явно не е изобщо лишена от предполагаема значимост, тъй като в нея се

посочват самоличността на лицето, притежаващо въпросната информация, самоличността на данъчнозадълженото лице, обект на разследването, поради което се прави искането за обмен на информация, и обхванатият от разследването период, и тъй като се отнася за договори, фактури и плащания, които не са посочени конкретно, но са очертани посредством критерии, основаващи се, първо, на факта, че са сключени или съответно извършени от лицето, притежаващо информацията, второ, на обстоятелството, че са реализирани през обхванатия от разследването период, и трето, на връзката им със съответното данъчнозадължено лице.

Решение на Съда (голям състав) по съединени дела [C-245/19](#) и [C-246/19](#)

6. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Легитимната цел за ограничаване на правата по чл. 10 „предотвратяване на престъпления или безредици“ трябва да се тълкува ограничително. За да може рискът от „престъпление“ да бъде предотвратен чрез прибегване до процедура по издаване на прокурорско предупреждение, този риск трябва да бъде реален и да засяга конкретно престъпление с определено ниво на сериозност; процедурата трябва да бъде тясно свързана с конкретно лице или лица, а именно онова, което „планира“ екстремистката дейност, чието предотвратяване се цели; и следва да се установи, че рискът е възникнал от изявления или поведение на адресата на предупреждението.

Последиците от националното законодателство и практика не са били предвидими и те не са предоставяли достатъчно гаранции срещу произволно използване на неограничената свобода на преценка на прокуратурата по издаване на предупреждения и заповеди по реда на „анти-екстремисткото“ законодателство.

Решение по делото [Karastelev and Others v. Russia \(no. 16435/10\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са съпруг и съпруга и неправителствената организация – Новоросийски комитет за правата на човека (NCHR).

През април 2009 г. първите двама жалбоподатели, които към онзи момент били заместник-главен директор и главен директор на NCHR, организирали публични демонстрации в Новоросийск срещу наскоро приет местен закон, изискващ, наред с останалото, непълнолетните да бъдат придружавани от възрастен на обществени места през нощта.

Двама юноши, разговаряли с жалбоподателите по време на един от протестите. Техните родители подали жалба до прокуратурата с твърдение, че жалбоподателите били поканили децата им да участват в бъдещи демонстрации срещу новия закон и извършвали агитационна дейност сред непълнолетни, вкл. в училищата. Пред прокуратурата жалбоподателите твърдели, че не са посещавали училища, че третият жалбоподател няма общо с протестите, които били организирани от тях двамата като физически лица и били разрешени от властите, както и че когато двамата юноши са се обърнали към тях с въпроси, те просто обяснили причината за протеста си. Оплакване срещу тримата жалбоподатели с твърдението, че тяхната дейност била от

„разрушителен характер“ подали и общинските власти, които поискали от прокуратурата да предприеме необходимите мерки, включително разпускане на NCHR.

На 21 май позовавайки се на Закона за борба с екстремизма, прокуратурата издала две писмени предупреждения, отправени към първите двама жалбоподатели в качеството им на служители на NCHR. Съгласно Закона за прокуратурата целта на предупрежденията е избягването извършване на противоправни деяния. Неизпълнението на прокурорските указания води до ангажиране отговорността на адресата. Чрез втората жалбоподателка било отправено предупреждение за неприемлива екстремистка дейност и към NCHR. Била издадена и заповед до NCHR, с която прокуратурата постановявала вторият и третият жалбоподател „да вземат мерки за отстраняване на нарушенията на закона и отстраняване на причините и основанията за подобни нарушения“. Правното основание за мерките срещу жалбоподателите било определянето на техните действия като потенциално водещи до „екстремистка дейност“, изразяваща се в възпрепятстване на законната дейност на държавните органи.

Първите двама жалбоподатели обжалвали прокурорските предупреждения пред националните съдилища. През юни 2009 г. жалбата, подадена от втората жалбоподателка, била окончателно отхвърлена. Производството, инициирано от първия жалбоподател, било прекратено, на основание, че предметът му бил идентичен с този по делото, заведено от втората жалбоподателка.

Решението:

47-52. Съдът обявява оплакванията на третия жалбоподател за недопустими.

Твърдяното нарушение на чл. 10 от Конвенцията

53-58. Първите двама жалбоподатели се оплакват по чл. 10 от Конвенцията, че

издадените срещу тях прокурорски актове са били незаконосъобразни, тъй като нищо в действията или изказванията им не можело да обоснове твърдението за наличие на риск от евентуални екстремистки действия, които законът дефинирал като „възпрепятстване на законната дейност на публичните власти, съчетано с насилие или заплахи от насилие“.

59-63. Жалбоподателите твърдят, че руското законодателство предвижда неограничена свобода на преценка на прокурора да прибегва до издаване на предупреждение, заповед или друг акт от неговата компетентност. В Закона за борба с екстремизма и Закона за прокуратурата се използвали неясни понятия (например „достатъчна и проверена информация, че се планират незаконни действия от екстремистки характер“ или „възпрепятстване“ на законната дейност на държавните органи), като така се затвърждавала неограничената дискреция. Жалбоподателите не можели разумно да предвидят, че тяхната критика към местен закон чрез демонстрация би попаднала в обхвата на антиекстремисткото законодателство като „екстремистка дейност“.

64-69. Правителството твърди, че е било необходимо да се вземат мерки по „прокурорски надзор“ посредством процедурите за предупреждение и разпореждане. Тези мерки били от превантивен характер и не засягали свободата на изразяване на мнение на жалбоподателите. Освен това жалбоподателите разполагали с право на обжалване на мерките срещу тях.

Същност и обхват на „намесата“

70-72. „Съдът отново подчертава, че не е необходимо „намесата“ в упражняването на свободата на изразяване или свободата на мирни събрания [...] да представлява пълна забрана, правна или фактическа, а може да се състои в различни други мерки, предприети от властите (вж. *Navalnyy v. Russia* [GC], nos. 29580/12 и 4 други, § 103).

Понятията „процедури, условия, ограничения [и] санкции“ в чл. 10, § 2 трябва да се тълкуват като включващи например мерки, взети преди или по време на събрание и такива, взети след това, като наказателни мерки, (вж. *Novikova and Others v. Russia*, nos. 25501/07 и 4 други, § 106). Предварителната забрана може да има смразяващ ефект върху онези, които биха пожелали да участват в митинг и по този начин да представлява намеса, дори ако впоследствие митингът протича, без да е пречатван от властите (вж. *Navalnyy*, цитирано по-горе, § 103). Наказанието, изразяващо се в предупреждение, издадено на частна телевизионна компания за разпространение на съдържание в нарушение на приложим закон, представлява „намеса“ по смисъла на чл. 10, § 1 от Конвенцията, поради, *inter alia*, произтичащия от него натиск върху дружеството-жалбоподател да се въздържа от излъчване на съдържание, което може да се възприеме като противоречащо на интересите на държавата (вж. *Özgür Radyo-Ses Radyo Televizyon Yayın Yapım Ve Tanıtım A.Ş. v. Turkey (no. 1)*, nos. 64178/00 и 4 други, § 73). [...] Освен това, дори при липса на каквато и да е действителна санкция или подобна мярка, дадено лице може въпреки това да твърди, че закон нарушава неговите права, дори и да не става въпрос за конкретен случай на правоприлагане, и по този начин да претендира, че е „жертва“ по смисъла на чл. 34 от Конвенцията, ако за него е възникнало задължение да промени поведението си или рискува да бъде обект на наказателно преследване, или, ако е член на определена категория лица, рискува да бъде пряко засегнат от законодателството (вж. *S.A.S. v. France [GC]*, no. 43835/11, §§ 57 и 110)“.

73-74. Съдът отбелязва, че в случая намесата се изразява в издаването на предупреждения срещу жалбоподателите, чието поведение, макар те да не са били признати за виновни в извършването на административно нару-

шение или престъпление, е било счетоно за незаконно в по-широк смисъл като потенциално пораждащо „екстремистка дейност“. Констатацията за незаконосъобразност е била сведена до знанието на жалбоподателите и, както е изрично посочено в предупрежденията, те са били длъжни да действат под заплахата, че ако не се съобразят с тях, това може да доведе до отговорност за административно нарушение. Те са били изправени пред дилема: или да се съобразят с предупрежденията и по този начин по същество да се въздържат от по-нататъшни протести, или да не се съобразят и да бъдат санкционирани.

75-76. Отправените чрез втората жалбоподателка предупреждение и заповед до NCHR също представляват намеса в нейната свобода на изразяване. Съдът приема, че тя има статута на „жертва“, тъй като причина за издаването на тези два документа е било нейното поведение по време на протестите; впоследствие тя се е оттеглила от поста си за да съобрази изпълнението на заповедта и да избегне разпускането на организацията; по закон е имала право да обжалва двата акта. По този начин, въпреки че не е била ангажирана отговорността лично на втората жалбоподателка, нито тя е била подложена на заплахата от каквото и да е наказание, процедурите по издаване на предупреждение и заповед представляват „намеса“ в нейната свобода на изразяване.

Оправданост на „намесата“

77-79. За да може вътрешното законодателство да отговори на изискванията за предвидимост и достъпност на закона, то трябва да осигури средство за правна защита срещу произволна намеса на публичните органи в правата, защитени от Конвенцията. По въпроси, засягащи основните права, би било в противоречие с върховенството на закона, свободата на преценка, предоставена на изпълнителната власт, да се изразява в неограничена власт. Следователно законът

трябва да посочва с достатъчна яснота обхвата на всяка подобна свобода на преценка и начина на нейното упражняване (вж. *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* [GC], no. 38224/03, § 82). Съществуването на достатъчни процесуални гаранции може да бъде особено необходимо, като се вземе предвид, поне до известна степен и наред с други фактори, естеството и степента на въпросната намеса (вж. *Ivashchenko v. Russia*, no. 61064/10).

80-83. Мерките срещу жалбоподателите са се основавали на определянето на техните действия като потенциално водещи до „екстремистка дейност“, състояща се във възпрепятстване на законната дейност на държавните органи. В настоящия случай възникват два взаимосвързани въпроса: (i) дали при извършването на конкретните действия жалбоподателите са знаели или е трябвало да знаят – ако е необходимо, чрез съответните правни консултации – че това може доведе до процедура по Закона за борба с екстремизма, тъй като тяхното (изразително) поведение, свързано със свободата им на изразяване, представлява риск от бъдещи „екстремистки дейности“, състоящи се в „възпрепятстване на законната дейност на публичните власти“ и (ii) дали руското законодателство предоставя средства за правна защита срещу произволна намеса на публичните власти в правото на свобода на изразяване. Според Съда тълкуването и прилагането на законовите понятия в светлината на чл. 10 е проблематично.

84-86. Особеност на процедурата за издаване на предупреждения, приложена в настоящия случай, е че не е извършено нарушение нито от жалбоподателите, нито от което и да е друго лице. Въпросната процедура има за цел да предотврати риск от укоримо незаконно поведение, което би могло да представлява престъпление съгласно националното законодателство, когато има информация, че такова поведение е

„планирано“ и в същото време няма достатъчно основания да се ангажира наказателната отговорност на лицата. В случая целта е била предотвратяване възпрепятстването на законни действия от страна на държавни органи, съчетано с насилие или заплахата от насилие. Това съответства по същество на целта по чл. 10, § 2 „предотвратяване на престъпления или безредици“. Разпоредбата обаче трябва да се тълкува ограничително. Поради това Съдът счита, че за да може рискът от „престъпление“ да бъде предотвратен чрез прибегване до оспорваната процедура този риск трябва да бъде реален и да засяга конкретно престъпление с определено ниво на сериозност; процедурата трябва да бъде тясно свързана с конкретно лице или лица, а именно онова, което „планира“ екстремистката дейност, чието предотвратяване се цели; и следва да се установи, че рискът е възникнал от изявления или поведение на адресата на предупреждението. Съдът не разполага с информация, че вътрешната регулаторна рамка е била конкретизирана в този смисъл.

87-89. В по-общ план, когато се преценява конкретна хипотеза на „намеса“ в свободата на изразяване на мнение в този вид случаи, трябва да се вземат предвид различни фактори, включително: контекста, в който са били направени спорните изявления, естеството и формулировката им, потенциалът им да доведат до вредни последици (като например насилствено възпрепятстване на законна дейност на публични органи); дали изявленията са направени в политически или социален контекст; дали изявленията, обективно тълкувани и разглеждани в техния непосредствен или по-широк контекст, могат да се разглеждат като пряк или непряк призив за насилие или като оправдание за насилие (или омраза, или нетърпимост); начинът, по който са направени изявленията, и тяхната способност, пряка или непряка, да доведат до такива вредни последици. Съдът

също така потвърждава, че протестите, включително действията, които са физически възпрепятстващи определени дейности, могат да представляват израз на мнение по смисъла на чл. 10. Нищо в становището на правителството не разкрива, че прокурорът е бил длъжен да съобрази горепосочените елементи, когато е вземал решение да приложи процедурата за предупреждение по отношение на лице, упражняващо свободата си на изразяване. По-специално, на Съда не са предоставени примери, отнасящи се до каквито и да било насоки или указания, прилагани от органите, налагащи предупреждения, или каквато и да било съответна съдебна практика на руските съдилища.

90-93. Освен това не са съществували ясни критерии за разграничаване между „екстремистка дейност“, включително призови за извършване на такава, която може да представлява престъпление, и поведение, което не е свързано с такова престъпление, но което може да доведе до процедура за предупреждение, какъвто е случаят с жалбоподателите. Както действителната екстремистка дейност, така и призивите за извършване на такава екстремистка дейност могат да се окажат престъпление, като не става ясно как може да се направи разграничение между тях и поведение, което не е равносилно на такова престъпление, но все пак може да даде основание за издаване на предупреждение. Тази несигурност се е отразила неблагоприятно на предвидимостта на регулаторната рамка, като същевременно е благоприятствала създаването на смразяващ ефект върху свободата на изразяване и прекалено широка свобода на преценка на правоприлагащите органи. Следователно Съдът не е убеден, че по същество руското законодателство е предвидило средство за правна защита срещу произволна намеса на публичните органи в правата, защитени от чл. 10 от Конвенцията, доколкото на правоприлагащите органи е предоставена

неограничена свобода на преценка. Руското законодателство не посочва с достатъчно яснота обхвата на тази свобода на преценка и начина на нейното упражняване. С оглед на горните съображения Съдът стига до заключението, че националното законодателство е широко формулирано, като дава твърде широка свобода на преценка на прокурора и води до непредвидимост при прилагането му.

94-97. Относно упражненият съдебен контрол Съдът отбелязва, че приложимата национална рамка за защита (глава 25 от ГПК (отм.)) не е предоставяла защита срещу произвол и упражняване на неограничена власт от страна на несъдебен орган. Съдилищата не са били компетентни да преценяват основателността на актовете или решенията на органите, взети в рамките на техните дискреционни правомощия, и да извършат проверката за пропорционалността на намесата в съответствие със стандартите на Конвенцията. Съдилищата не са могли да проверят дали приложимата рамка е осигурила адекватни гаранции срещу произвол.

98-106. Обстоятелствата в случая на жалбоподателите допълнително подчертават общите недостатъци на правната рамка. Единствените конкретни твърдения срещу тях са за проведен разговор с двамата юноши и излагането на плакат. Изводът, че тези действия са в състояние да подтикнат към възпрепятстване или неподчинение на властите (независимо дали чрез съпротива или, още по-малко, чрез насилие) е пресилен. Актовете на прокуратурата не съдържат данни за насилие или заплаха за насилие, нито данни срещу дейността на кои държавни органи са насочени действията. Демонстрацията на жалбоподателите се е отнасяла до въпрос от обществен интерес, свързан с регионален закон, нуждата от него и необходимостта от по-нататъшна реформа. Според Съда критиката към даден

законодателен акт е част от нормалния обществен дебат. Следователно изводът, че поведението на жалбоподателите в настоящия случай е представлявал риск от насилствено поведение спрямо властите (или някаква реална заплаха от насилие) е бил необоснован. Не е доказано, че тяхното поведение е могло да доведе пряко или косвено до безредици, например под формата на обществени безредици, възпрепятстващи дейността на публичните власти в Новоросийск. По същия начин съществуването на риск от извършване на престъпление не е обосновано и не е свързано с конкретно лице или лица.

107-109. Въз основа на изложеното заключението на Съда е, че последиците от националното законодателство и практика не са били предвидими и те не са предоставяли достатъчно гаранции срещу произволно използване на процедурите по Закона за борба с екстремизма. Следователно е налице нарушение на чл. 10 от Конвенцията, тъй като „намесата“ в правата на жалбоподателите не е била „предвидена от закона“.

Твърдяното нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията

110-113. Първият жалбоподател твърди, че му е отказан достъп до съд по отношение на издаденото лично на него предупреждение.

114-120. Съдът отново подчертава, че чл. 6 от Конвенцията е приложим в неговия гражданскоправен аспект към национални производства, свързани с правото на свобода на събранията. Въпреки че в настоящия случай Съдът не разглежда оплакване по чл. 11 от Конвенцията, остава обстоятелството, че оспореното производство е свързано с упражняването на свободата на събранията на първия жалбоподател (заедно със съпругата му). Следователно оплакването на първия жалбоподател за нарушение на правото му на достъп до съд е допустимо.

121-130. Първият жалбоподател твърди, че предупреждението, издадено лично на него, не е било част от процедурата по обжалване на предупреждението срещу втората жалбоподателка. Производството, образувано по жалбата на първия жалбоподател е било прекратено на основание, че съдебното производство (по което все още не е било постановено окончателно решение) срещу предупреждението, издадено срещу втората жалбоподателка има същия предмет. Съдът счита, че предупреждението към първия жалбоподател представлява „намеса“ в собственото му право на свобода на изразяване и в този смисъл е следвало да се разгледа самостоятелно. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията по отношение на първия жалбоподател.

131-143. Съдът счита, че не е необходимо да се разглежда допустимостта и основателността на останалите оплаквания по чл. 6, чл. 13 във връзка с чл. 10 от Конвенцията и чл. 2 от Протокол № 7 към Конвенцията (право на обжалване в наказателното производство).

По жалбите относно прекратяването на три крайнодесни сдружения от паравоенен тип Съдът намира, че в случая на първото от тях тази крайна мярка, взета вследствие на прояви на насилие и подложена на задълбочен съдебен контрол, е била необходима за да предотврати възможно най-ефикасно нарушенията на обществения ред. С оглед на по-широката свобода на преценка на властите при наличието на подбуждане към насилие и на конкретните обстоятелства Съдът приема, че не е налице нарушение на чл. 11 в светлината на чл. 10 от Конвенцията.

По отношение на другите две сдружения Съдът намира, че са преследвали цели, които чл. 17 от Конвенцията забранява, и че като радикални организации, заплашващи демократичния политически процес, са злоупотребявали със свободата на сдружаване. Решението за прекратяването им е израз на задълбочено познаване на националното политическо положение и „демократия, способна да се защитава“ в обстановка на продължаващи и засилващи се расизъм и нетолерантност във Франция и в Европа.

Решение по делото [Ayoub et autres c. France \(n° 77400/14, 34532/15 и 34550/15\)](#)

Фактите: Съединените за общо разглеждане жалби са подадени от три физически лица, ръководили три крайнодесни сдружения от паравоенен тип преди прекратяването им през 2013 г. Жалбоподатели по втората и третата жалби са и самите прекратени сдружения „Френското дело“¹ и „Националистическа младеж“². Прекратяването било постановено с декрети на президента след смъртта на 5 юни 2013 г. на С.М. – 18-годишен студент, ляв активист – в резултат на сбиване със скинхедс, които били членове и/или симпатизанти на ръководеното от първия жалбоподател г-н Аюб сдружение „Трети път“³ и на охранителното формирование към сдружението – „Революционна националистическа младеж“⁴ (РНМ). Сдружението и РНМ били прекратени с декрет, въпреки че преди постановяването му се били разпуснали доброволно. Жалбоподателите оспорили декретите пред Държавният съвет⁵, който отхвърлил жалбите им.

Решението:

56-57. Жалбоподателите твърдят, че прекратяването на трите сдружения представлява неоправдана намеса при упражняването на правата им на свобода на сдружаването и свобода на изразяването, защитени съответно от чл. 11 и чл. 10 на Конвенцията.

58-59. Като начало Съдът припомня, че макар и прекратени, сдруженията жалбоподатели могат да се считат за жертви на твърдените нарушения по смисъла на чл. 34 от Конвенцията. Същото се отнася и за ръководилите ги лица (напр. *Fondation Zehra et autres c. Turquie*, по 51595/07, §§ 34 и 38). Съдът припомня също така, че защитата на мненията и на свободата те да бъдат изразявани по смисъла на чл. 10 от Конвенцията е една от целите на гарантираната от чл. 11 свобода на събранията и сдружаването, поради което чл. 11 следва да се разглежда в светлината на чл. 10 (напр. *Young, James et Webster c. Royaume-Uni*, nos 7601/76, 7806/77, § 57). Връзката между чл. 10 и чл. 11 е напоменена и наскоро по повод посегателство на властите върху гарантираното от втората разпоредба право, като реакция на мненията, защитавани от участниците в демонстрация и от членовете на сдружение, или на техни изказвания (*Navalnyy c. Russie* [GC], nos 29580/12 и др., § 102). При обстоятелствата в настоящия случай разпоредбата на чл. 10 представлява *lex generalis* по отношение на чл. 11, който е *lex specialis*, поради което тя не следва да бъде вземана предвид отделно (*mutatis mutandis, Ezelin c. France*, по 11800/85, § 35), но чл. 11 трябва да се разглежда и в светлината на чл. 10, въпреки неговата автономна роля и специфичната му сфера на приложение.

60-75. По отношение на сдружението „Трети път“ становището на правителството е, че жалбата е недопустима поради явната ѝ

¹ L'Œuvre française

² Jeunesses Nationalistes

³ Troisième Voie

⁴ Jeunesses Nationalistes Révolutionnaires

⁵ Върховната административна юрисдикция във Франция (Б.пр.)

необоснованост, а ако това не бъде възприето – че не е налице нарушение на чл. 10 и чл. 11 от Конвенцията. Спорната намеса се основавала на закона и прилагането му въпреки доброволното разпускане на организацията, което не поставило край на дейността ѝ и имало за цел избягване на санкции, било предвидимо. Намесата преследвала легитимни цели и била необходима с оглед на нарушаването на общественния ред от сдружението и тясно свързаното с него охранително формиране и на опасността, която те представлявали за обществената сигурност. Правителството се позовава на данни за агресивния характер на РНМ и за актове на насилие, извършени от негови членове, освен смъртта на С.М. Поддържа, че прекратяването на организацията е било единствената възможна мярка за постигане на преследваните легитимни цели, т.е. намесата е била пропорционална, и подчертава, че тази мярка е взета при спазване на принципа на състезателност и е била подложена на задълбочен и строг съдебен контрол. Жалбоподателят възразява, че мярката е политическа и се основава на невярна информация. Символичното саморазпускане на сдружението и на РНМ лишавало от предмет последващото решение за прекратяване, което съставлявало противоречаща на чл. 11 от Конвенцията маневра на властите с цел доброволният акт на организацията в упражнението на правото на сдружаване да бъде подложен на административна преценка и на извънредната законова уредба. Целите и дейността на сдружението не накърнявали демократичните ценности. „Военният изглед“ на членовете на охранителното му формиране бил необходим, за да се отличават от демонстрантите и за поддържане на реда. Жалбоподателят оспорва квалифицирането на РНМ като „частна милиция“. Йерархията му била проста (един-единствен ръководител – председателят) и то било изградено на егалитарен принцип (второто

му име било „общество на равни“). Всичките му публични прояви били провеждани с необходимите разрешения, без прояви на екстремизъм и подстрекаване към бунт. Формирането не следвало да отговаря за нарушаване на общественния ред от негови членове извън тези групови прояви, а неоснователното му квалифициране като „частна милиция“ не следвало да се пренася върху сдружението. То разпространявало „солидаристки“ политически идеи предимно чрез печатни материали и по никакъв начин не накърнявало общественния ред. Прекратяването му представлявало и неоправдано посегателство върху свободата на изразяване с цел заглушаване на мнения, различни от тези на властта.

76-83. Другите две жалби правителството смята за недопустими по силата на чл. 17 от Конвенцията, тъй като сдруженията предоставяли институционална рамка за изразяването на расистки, хомофобски или антисемитски идеи, противоречащи на защитените от нея демократични ценности. Уебсайтът на „Френското дело“ съдържал множество рубрики относно национализма, определен като метод, „който поставя (...) на преден план човека, истинския човек, т.е. белия човек“ и собствени или заимствани публикации, насочени срещу имигрантите и еврейската общност и проповядващи расова омраза и етническо прочистване. По отношение на сдружението „Националистическа младеж“ правителството посочва публикувани и на неговия сайт статии с подобно съдържание, декларирани му цели да „организира и подготвя войнстваща младеж“ и да „осъществява ударни акции“, изказване на председателя му, че „за националистическата младеж всеки националист е революционер, тъй като не признава легитимността на настоящия демократичен и глобалистичен ред“, както и примери за изразяване на омраза към хомосексуалните и отричане на еднополовите бракове. Смята, че жалбоподателите се опитват да изопачат

предназначението на чл. 10 и чл. 11 от Конвенцията, като използват гарантираните от тях свободи за цели, противни на основните ѝ ценности справедливост и мир, поради което жалбите са недопустими като несъвместими *ratione materiae* с разпоредбите ѝ. Ако тази теза не бъде възприета, правителството поддържа, че осъществената намеса е оправдана и пропорционална и оплакванията следва да бъдат отхвърлени като явно необосновани или да бъде установена липса на нарушение. Намесата била предвидена в закона, преследвала легитимни цели и била необходима в едно демократично общество с оглед на нарушаващата обществения ред и заплашителна дейност на сдруженията. „Френското дело“ разполагали със силно йерархизирано паравоенно охранително формирование от униформени бойци с военен външен вид. Организирали лагери за подготовка на „политически войници“. Според правителството единствено прекратяването на сдруженията е било в състояние да постигне преследваните легитимни цели. Жалбоподателите твърдят, че правителството съзнателно смесва двете напълно отделни сдружения, както и „Националистическа младеж“ с други организации. Лагерите били скаутски, за националисти. Провежданите тренировки, униформите, маршът в строй и приветстването на знамето не били достатъчни да ги характеризират като събиране на бойна група. Според жалбоподателите правителството се стреми да поддържа объркване и да залее Съда с лъжливи сведения. В действителност двете сдружения били прекратени заради участието им в движението против закона за еднополовите бракове, с цел то да бъде лишено от организационната рамка, чрез която се изразява. Правителството се възползвало от едно трагично произшествие, за да изтрие от политическата карта най-решимите опозиционери.

84-89. Съдът припомня установените в практиката му общи принципи относно плуралистичната демокрация и осигурената от чл. 11 защита. Той е подчертавал многократно, че политическата демокрация е единственият съвместим с Конвенцията модел и че сред характеристиките на демократичното общество отдава особено значение на плурализма, толерантността и ширококомислието (напр. цитираното *Zehra et autres c. Turquie*, §§ 49 и 50). Сдруженията, като средство за гражданско участие, са важни за доброто функциониране на демокрацията. Тъй като действието на принципа на плурализма е невъзможно без те да са свободни да изразяват своите идеи и мнения, Съдът е признал също така, че защитата на мненията и на свободата на изразяването им по смисъла на чл. 10 от Конвенцията е една от целите на свободата на сдружаване. Член 11 се прилага по отношение на лицата и сдруженията, чиито възгледи се приемат благосклонно или като безобидни, но също и ако те засягат, шокират или безпокоят (напр. *Vona c. Hongrie*, по 35943/10, § 63). Свободата на сдружаване обаче не е абсолютна и когато дейността на сдружение или фондация или декларираните в програмата им намерения застрашават държавните институции или правата и свободите на другите, чл. 11 не лишава властите от възможността да ги защитят. Това следва както от § 2 на чл. 11, така и от позитивните задължения, които държавата има по силата на чл. 1 от Конвенцията (напр. цитираното *Zehra et autres c. Turquie*, § 52). Държавите имат право на контрол върху съответствието на целта и дейностите на сдруженията със законовите правила (напр. *Branche de Moscou de l'Armée du Salut c. Russie*, по 72881/01, § 59), но когато се ползват от него, те трябва да се съобразяват със задълженията си по Конвенцията и са подчинени на контрола на Съда. Следователно предвидените в чл. 11 изключения трябва да бъдат тълкувани стриктно и само убедителни и императивни

съображения могат да оправдаят ограничаване на свободата на сдружаване. Съдът вече е посочвал, че прекратяването на сдружение е строга мярка с тежки последици, която може да се използва само в най-сериозните случаи (напр. цитираното *Vona*, § 58). Освен ако може да се приеме разумно, че сдружението генерира насилие или възплащава отрицание на демократичните принципи, радикалните мерки за ограничаване на свободата на сдружаване – под прикритието на защита на демокрацията – биха били трудно съвместими с духа на Конвенцията, която цели да гарантира изразяването на политически мнения с всички мирни и законни средства, в т.ч. сдруженията и събранията (пак там, § 63). Всяка намеса трябва да отговаря на „належаща обществена нужда“ от налагането на дадено ограничение в общ интерес, т.е. прилагателното „необходими“ не е така гъвкаво като „полezni“ или „уместни“. Конвенцията оставя на властите известна свобода на преценка в това отношение, но тяхната оценка е подчинена на контрола на Съда, чиято задача е не да я замести, а да провери от гледна точка на чл. 11 решенията им, взети при упражняване на тази свобода. Той трябва да прецени спорната намеса в светлината на случая като цяло, за да определи дали националните власти са обосנוвали наличието на „належаща обществена нужда“ с „относими и достатъчни“ съображения и дали намесата е била „пропорционална на преследваната легитимна цел“, като се увери и че властите са приложили правила, съобразени с установените от чл. 11 принципи, и че са се основали на приемлива преценка на относимите факти (напр. *Gorzelik et autres* [GC], no 44158/98, §§ 94-96).

90-91. По въпроса за приложението на горните принципи в дела, свързани със символи на нетолерантност и прекратяване на сдружения, Съдът напомня решението си по делото *Fáber c. Hongrie* (no 40721/08). В

него той е приел, че само по себе си носенето на знаме с фашистка конотация в близост до демонстрация срещу расизма и омразата, което властите са счели за провокативно, не е довело до „очевидна заплаха и непосредствена опасност от насилие“ и не е било достатъчно за да смути обществения ред, тъй като нито е имало заплашителен характер, нито е било в състояние да благоприятства насилието чрез вдъхване на дълбока омраза към някои лица (§§ 44 и 56; виж и, *mutatis mutandis*, *Vajnai c. Hongrie*, no 33629/06, §§ 53 и 56, относно носенето на червена звезда по време на демонстрация). По делото *Vona* Съдът е приел, че прекратяването на сдружение, организирано антиромски паравоенни шествия, е било необходимо в едно демократично общество. Посочил е, че държавите имат право да вземат превантивни мерки за защита на демокрацията при достатъчно непосредствена заплаха за правата на другите, която застрашава основните ѝ ценности, в т.ч. съвместното съществуване без расова сегрегация; че демонстрирането на възможност и воля за организиране на паравоенни сили е извън мирните и законни средства за изразяване на политически мнения и не попада в границите на защитата на мненията и събранията; че едно паравоенно шествие е нещо повече от просто изразяване на обезпокояваща или оскърбяваща идея, тъй като посланието е придружено от физическото присъствие на заплашителна група организирани активисти; че този заплашителен характер на разглежданите редовни събирания, макар и те да не са били забранени и да не са довели до насилие или престъпления, взема превес над всички други съображения; че е възможно истинските цели на дадено сдружение да се разкрият едва в конкретното протичане на такива манифестации; че организирането на серия събирания с обявената цел да се попречи на „циганската престъпност“ чрез заплашителни паравоенни шествия може да се приеме за практическо прилагане на

политика на расова сегрегация. Съдът е приел, че прекратяването на движението и на сдружението е било най-меката и единствено разумна мярка, макар и радикална, тъй като ефективното изкореняване на заплахата, която са представлявали организирания от движението събирания, е било възможно само чрез премахване на осигурената му от сдружението организационна подкрепа. Толерирането на техните дейности от властите чрез узаконяване на правното им съществуване в привилегированата форма на юридическо лице по закона за сдруженията би могло да бъде разбрано от обществото като легитимиране на тази заплахата от държавата.

92-101. Съдът припомня и практиката си относно забраната за злоупотреба с права, установена в чл. 17 от Конвенцията. В частност разпоредбата цели да попречи на тоталитарни групи да използват в своя полза залегналите в Конвенцията принципи (*W.P. et autres c. Pologne* (déc.), no 42264/98). Тя има предвид правата, които биха позволили, ако визираните групи се позоват на тях, опит за извличане на право да се осъществяват дейности, насочени към разрушаването на „правата и свободите, предвидени в тази Конвенция“, сред които са и свободата на изразяване и свободата на сдружаване, гарантирани от чл. 10 и чл. 11 (напр. *Roj TV A/S c. Danemark*, no 24683/14, § 30, с препратките там). Границите на правото на държавите да контролират съответствието на целта и дейностите на сдруженията със законовите правила са очертани от предвидените в чл. 11, § 2 изключения, освен ако се установи категорично, че съответното сдружение извършва дейност или действия, които целят разрушаване на гарантираните от Конвенцията права и свободи (напр. цитираното *Vona*, § 38; вж. и *Pastörs c. Allemagne*, no 55225/14, § 37). Съдът е определил границите, в които политическите формации се ползват от защитата на Конвенцията. Те могат да

действат за промяна на законодателството или на установените в законите или конституцията държавни структури при две условия: първо, използваните за тази цел средства трябва да бъдат законни и демократични; второ, самата предлагана промяна трябва да съответства на основните демократични принципи. От това задължително следва, че политическа организация, чиито ръководители подтикват към насилие или предлагат политически проект, който не зачита демокрацията или цели нейното разрушаване и отричането на признатите от нея права и свободи, не може да противопостави защитата на Конвенцията на наложените ѝ по тези съображения санкции (*Refah Partisi (Parti de la prospérité) et autres c. Turquie* [GC], nos 41340/98 и др., §§ 97 и 98). Съдът препраща към направеното в *Roj TV A/S* (цитирано по-горе, §§ 32-38) обобщение на практиката му относно изказванията или дейностите, които чл. 17 от Конвенцията изключва от защитата на чл. 10 поради техните ислямофобски, антисемитски и расистки и/или подбуждащи към омраза или насилие цели. По делото *Hizb Ut-Tahrir et autres c. Allemagne* ((déc.), no 31098/08) той е приел, че сдружението жалбоподател, препоръчващо прибягване до насилие за разрушаване на държавата Израел и изгонване и избиване на населението ѝ, е използвало гарантираните от Конвенцията права за цели, очевидно противни на нейните ценности. Отхвърлил е основаната на чл. 10 и чл. 11 жалба като несъвместима *ratione materiae* с разпоредбите ѝ. Това заключение е потвърдено по делото *Kasymakhunov et Saybatalov c. Russie* (nos 26261/05 и 26377/06). Съдът е намерил, че чл. 17 не позволява на основателите на сдружение, заявили в устава му цел с антисемитски конотации, да се позовават на свободата на сдружаване, за да оспорят забраняването му, като е посочил, че жалбоподателите се опитват да използват чл. 11, за да извлекат от Конвенцията право на дейности, които противоречат на буквата и духа ѝ

(цитираното *W.P. et autres*). До същото заключение Съдът е стигнал по делата *Garaudy c. France* ((déc.), no 65831/01) и *M'Bala M'Bala c. France* ((déc.), no 25239/13), които се отнасят до използването на свободата на изразяване за антисемитски и негационистки цели (вж. резюме на решенията в цитираното *Roj TV A/S*, §§ 32 и 37, както и, относно разпалени антисемитски декларации, *Pavel Ivanov c. Russie* (déc.), no 35222/04, а относно отричането на Холокоста *Perinçek c. Suisse* [GC], no 27510/08, § 243). Също по силата на чл. 17 Съдът е приел, че жалбоподател, осъден за яростни и общи нападки срещу мюсюлманите, не може да претендира за защитата на чл. 10 (*Norwood c. Royaume-Uni* (déc.), no 23131/03; подобно и *Glimmerveen et Hagenbbek c. Pays-Bas*, nos 8348/78, 8406/78, решение на Комисията). По делото *Molnar contre Roumanie* ((déc.), no 16637/06) Съдът е намерил, че разпространяването на афиши с надпис „Румъния има нужда от деца, а не от хомосексуалисти“ е в състояние да разстрои тежко обществения ред, противоречи на основните ценности на Конвенцията и на едно демократично общество и не може да се ползва от защитата на чл. 10 (a contrario, *Carl Jóhann Lillendahl c. Islande* (déc.), no 29297/18, § 26). И накрая Съдът припомня, че е обявил за недопустими на основание чл. 10 и/или чл. 17 много жалби относно отричане на Холокоста и изказвания за нацистките престъпления – било като явно необосновани (напр. *Williamson contre Allemagne* (déc.), no 64496/17), при което е използвал чл. 17 за подпомагане при тълкуването на чл. 10, § 2 и за подкрепа на заключението си, че намесата е била необходима, било като несъвместими *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията предвид текста на чл. 17 (цитираното *Pastörs*, § 36, с препратките там). По цитираното дело *Refah Partisi (Parti de la prospérité) et autres* относно прекратяването на политическа партия, проектираща установяването на основан на шериата режим, Съдът е стигнал до заключение, че не

е извършено нарушение на чл. 11, като се е опрял и на чл. 17, без да се произнеса по въпроса за приложимостта му (§§ 96 et 98).

Жалба no 77400/14

102-103. Съдът обявява подадената от г-н Аюб жалба за допустима, като отбелязва, че в становището си по нея правителството не се е позовало на чл. 17. Държавният съвет е приел, че заедно „Трети път“ и РНМ представляват частна милиция по смисъла на закона и че това е достатъчно основание за прекратяването им. Не се е съгласил с другия мотив на решението за прекратяване – провокиране на омраза, дискриминация или насилие. Съдът взема предвид тази правна квалификация на фактите, която не разкрива *prima facie* наличието на поведение, целящо разрушаване на гарантираните от Конвенцията права и свободи. Намира, че в случая не е необходимо да се произнесе дали оплакването е несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията, но че във всички случаи доводите на правителството, основани на чл. 11, § 2, изискват от него да анализира съответствието на дейностите на „Трети път“ и РНМ с основните ценности на Конвенцията – толерантност, справедливост и мир.

104-107. По съществуването на жалбата Съдът приема, че е налице намеса при упражняването на свободата на сдружаване и че следва да ограничи проверката си до основанието за прекратяване, възприето от националния съд, макар че би могъл да вземе предвид и отхвърления от него мотив, за да прецени общия контекст. Намесата е била предвидена в закона. С доброволното разпускане на сдружението и на РНМ жалбоподателят е изпреварил решението за прекратяване, но властите са приели, че те продължават да бъдат „фактически обединения“, които съгласно закона също подлежат на прекратяване. Освен това мярката е имала за цел да предотврати възстановяването им, което законът обявява

за наказуемо в случай на прекратяване и избягването на отговорността за което Държавният съвет е счел за възможно при доброволното разпускане. Намесата е преследвала легитимните съгласно чл. 11, § 2 цели защита на обществената сигурност, на реда и на правата и свободите на другите.

108-117. По въпроса дали тя е била необходима в едно демократично общество Съдът отбелязва, че сдружението „Трети път“ е имало политическа програма – насърчаване на революционната националистична идеология, което налага той да подложи необходимостта от ограничаване на правото на сдружаване на по-строга преценка, отколкото по отношение на аполитично сдружение (цитираното *Vona*, § 58). Прекратяването на сдружението е било предприето не заради предмета му на дейност или заради политическите мнения, на които е било проводник. „Трети път“ и охранителното му формиране са били прекратени вследствие на смъртта на С.М., предвид разстройването на обществения ред, предизвикано от този случай на насилие. Той е бил определящ за спорното решение, тъй като, според писмените бележки на министъра на вътрешните работи пред Държавния съвет, е разкривал „обстановка на изострени конфликти между крайнолеви и крайнодесни активисти“ „на фона на дебати и сблъсъци във връзка със закона за брака за всички“, т.е. „напрегната обстановка“, показваща „още повече, отколкото преди, [че] действията на „Трети път“ и РНМ биха могли да се изродят в тежки нарушения на обществения ред“. Както изпълнителната власт, така и Държавният съвет са взели предвид и предишни техни действия като „частна милиция“. В подкрепа на тази квалификация са били посочени йерархизираната организация на РНМ, в която членовете на „Трети път“ са били тясно вплетени и която е била изградена около един водач – жалбоподателят, под девиза „Вярвай, бори

се, подчинявай се“, събиранията им в униформа и в шествия с военен облик, подборът на членовете според физическата им годност за провеждане на силови акции в случай на „сблъсък“. Като припомня мотивите на решението си по цитираното дело *Vona*, Съдът намира, че при обстоятелствата в настоящия случай критериите, въз основа на които Държавният съвет е приел РНМ за нещо повече от класическо охранително формиране на „Трети път“, не са били неразумни или произволни. Съдът отчита и данните, представени в националното съдебно производство и пред него, и смята за разумни опасенията на френските власти, че такава група, произхождаща от скинхед движението с неговите символи, униформи, формации, поздрави, култ към силата и добре известна склонност към насилие, не просто изразява обезпокоителни или оскърбителни идеи, а способства за създаването на климат на насилие и сплашване. Макар че по различни поводи РНМ са участвали законно в шествия, заедно с членовете на „Трети път“, в израз на общата им идеология, Съдът отбелязва, че тя е намерила своето продължение в многобройни актове на насилие и с течение на времето това е генерирало заплахата за правата и свободите на другите и за обществения ред. В отговор на довода на жалбоподателя, че ръководените от него организации не са отговорни за действията на отделни техни членове, Съдът посочва, че самият той е подтиквал към използване на сила и няма данни да се е разграничил от извършените насилнически действия. Поспециално, той не е порицал противозаконните действия на симпатизанти или членове на сдружението, довели до смъртта на С.М., а ги е защитил. С оглед на тясното преплитане между РНМ и „Трети път“ Съдът отхвърля и аргумента, че сдружението е работело за мирен политически проект. В действителност РНМ са му позволявали да постига размирническите си цели. Поради изложеното

властите са имали основание да приемат, че са налице релевантни и достатъчни съображения, разкриващи „належаща обществена нужда“ от прекратяване и на двете обединения, за да се предотврати и преустанови разстройването на общественения ред.

118-122. Що се отнася до пропорционалността на намесата Съдът намира, че предвид тежестта на инцидента на 5 юни 2013 г. правителството оправдано е преценило за необходимо да прибегне до тази крайна мярка. В напрегнатата обстановка на нетолерантност, манифестирана от радикални организации, сред които „Трети път“ и охранителното му формирование, то е имало основание да вярва, че оставянето им да съществуват би било възприето от обществото и особено от младите като непряко легитимиране на миналите и бъдещи нарушения на обществения ред (цитираното *Vona*, § 71). Въпреки че правителството не е разполагало с по-меки правни средства, например спиране на дейността им, Държавният съвет е преценил, че то е намерило справедливо разрешение на конфликта между свободата на сдружаване и опазването на обществения ред. Упражнил е задълбочен контрол върху квалификацията на фактите, за което свидетелстват отхвърлянето на второто основание на решението за прекратяване и щателното изследване на съставните елементи на законовото определение за „частна милиция“. Макар че не е развил изрично мотивите си относно пропорционалността на спорната мярка, той е разгледал съответствието ѝ с „основния признат от законите на републиката принцип на свободата на сдружаване“, предвид тежестта на доказаното разстройство на обществения ред. Съдът припомня, че националните власти са в по-добра позиция от международния съдия да оценят пропорционалността на намеса, осъществена с цел защита на демократичното общество. Като отчита

заклучението за разубеждаващото въздействие на прекратяването, направено от създадената през 2018 г. парламентарна анкетна комисия за изследване на крайнодесните групи във Франция, както и констатираната опасност от избягване на отговорността за възстановяване на прекратени сдружения и обединения, той приема, че взетата от властите мярка е била необходима за да предотврати възможно най-ефикасно нарушенията на обществения ред. С оглед на по-широката им свобода на преценка при наличието на подбуждане към насилие (*Schwabe et M.G. c. Allemagne*, nos 8080/08, 8577/08, § 113) и на конкретните обстоятелства Съдът стига до извод, че мярката може да се приеме за пропорционална на преследваната цел. В заключение, намесата е била необходима в едно демократично общество и следователно не е налице нарушение на чл. 11 в светлината на чл. 10 от Конвенцията.

Жалби по 34550/15 и по 34532/15

123-128. По тези жалби правителството се позовава на чл. 17 от Конвенцията и Съдът следва да прецени неговата приложимост, като изхожда от изложените по-горе принципи. Предварително той отбелязва, че членовете на сдруженията жалбоподатели не са участвали в инцидента, довел до смъртта на С.М., както и че сдруженията не са били подвеждани под отговорност във връзка с осъществяването на предмета им на дейност, макар че са били наблюдавани, а единствено техни членове са били арестувани или осъждани за извършени в индивидуално качество действия. Съдът отбелязва също така, че сдруженията са имали политическа програма, която са излагали или защитавали дълги години преди да бъдат прекратени. Поради всичко това те твърдят, че прекратяването е извършено по политически причини. Съдът намира, че трябва да разгледа оплакванията им в светлината на тези съображения. Тъй като прекратяването е имало политическо

измерение и става въпрос за организации с политическо призвание, които имат „влияние“ в демократичната система (цитираното *Vona*, §§ 56 и 58), а свободният политически дебат е в самата сърцевина на заложеното в Конвенцията понятие за демократично общество (напр. цитираното *Navalny*, § 133), колкото и да буди тревога (напр. цитираното *Fondation Zehra et autres*, § 55), Съдът съсредоточава проверката си върху съответствието на програмата и на политическите действия на жалбоподателите с основите на демокрацията. Предварително той държи да подчертае, че спорната мярка е постановена след състезателно производство, в което те са имали възможността да представят съображенията си, и е била подложена на съдебен контрол, осъществен въз основа на принципа, че прекратяването може да бъде оправдано само при доказани факти.

129-134. По отношение на сдружението „Френското дело“ Съдът отбелязва, че мотивите за прекратяването му са били провокирането към омраза или дискриминация по отношение на определени групи лица заради това, че не принадлежат към френската нация, или заради произхода и мюсюлманското им или еврейско вероизповедание, възхваляването на колаборацията с врага и обстоятелството, че представлява частна милиция. Държавният съвет от своя страна е констатирал, че са налице „точни и съгласуващи се“ данни, и е приел, че прекратяването е оправдано по съображения, свързани с обществения ред. Съдът посочва, че уставът на сдружението разкрива принадлежността му към политическо течение, което е част от френския политически спектър. Извън това, в съответствие с постоянната му практика, властите са се основали на наблюдението на действията на председателя му и застъпването от него становища. От представените в националното производство и пред Съда доказателства се

установява следното: 1) На уебсайта на сдружението са били отправяни ксенофобски призови към национална революция за освобождаване от хората, които „не са бели“, от „паразитите“, които „разрушават“ суверенитета на Франция, придружени от разпространяване на идеята, че „политическият юдаизъм“ цели разрушаване на френската идентичност и от насочени срещу евреите публикации на лица, известни с антисемитизма си, с които жалбоподателят – самият той обявяващ се за антисемит, поддържа тесни връзки. Лица, известни с негационистките си тези, са участвали в организираните от жалбоподателя събития или лагери и самият жалбоподател поддържа такива тези. 2) „Френското дело“ и председателят му са поддържали култ към маршал Петен и идеологията на режима Виши, отговорен за депортирането към лагери на десетки милиони френски евреи. Идентифицирали са се с този режим чрез използването на определени символи и са декларирали, че са приемници на идеологията на колаборация с врага и че ако са на власт, ще прилагат на дело националната революция на Петен с нейното расистко законодателство. 3) Организираните от тях лагери са били средство за разпространяване на идеологията им и за изграждане на млади активисти като „политически войници“, което разкрива целите им да индоктринират и обучават по-специално младежите и в което Съдът вижда заплаха за възпитанието в демократично гражданско отношение, съществено за борбата срещу расизма и ксенофобията (*Seurot c. France* (déc.), по 57383/00). От изложеното Съдът прави извода, че действителните цели на жалбоподателя, осъществявани включително и чрез насилие, несъмнено съдържат елементи на провокиране към омраза и на забранена от Конвенцията расова дискриминация. Той отбелязва, че жалбоподателят не са отхвърлили тази констатация, а само са оспорили като лъжливи фактите, за които са упреквани,

или са ги омаловажили, поради което намира, че със защитаващите политически тези, пропагандирането им и организираните в тяхна подкрепа акции те са се опитвали да използват правото си на свобода на сдружаване с цел разрушаване на идеалите и ценностите на демократичното общество. Дейността им е била несъвместима с основите на демокрацията.

135-137. До този извод Съдът стига и по отношение на „Националистическа младеж“ и председателя ѝ. Сдружението е прекратено на същите основания, с изключение на възхваляването на колаборацията с врага, и изложените по-горе съображения са относими и към него. Доказателствата по делото разкриват тесните му връзки с „Френското дело“ и общата идеология на двете сдружения. Политическата програма на „Националистическа младеж“, изложена в публикации, лозунги и интервюта, е съдържала цели, разкриващи омраза и дискриминация по отношение на имигрантите мюсюлмани, евреите и хомосексуалните. Действителните амбиции на сдружението и на председателя му, отразени в декларации, изказвания, дейности, групови акции и оказвана подкрепа, говорят за очевидно антидемократичната му ориентация.

138-139. В заключение Съдът приема, че държавата е имала основание да смята, че двете сдружения жалбоподатели и техните председатели са преследвали забранени от чл. 17 цели и че като радикални организации, заплашващи демократичния политически процес, са злоупотребявали със свободата си на сдружаване, в противоречие със заложените в Конвенцията ценности толерантност, социален мир и недискриминация. Решението за прекратяването им е израз на задълбочено познаване на националното политическо положение и „демократия, способна да се защитава“ (*Perincek*, цитирано, § 242) в обстановка на продължаващи и засилващи

се расизъм и нетолерантност във Франция и в Европа. Поради това Съдът намира, че по силата на чл. 17 жалбоподателите не могат да се ползват от защитата на чл. 11 в светлината на чл. 10 от Конвенцията, и отхвърля оплакванията им като несъвместими *ratione materiae* с нейните разпоредби (чл. 35 §§ 3 и 4 от Конвенцията).

Жалбоподателите по двете дела са видни обществени личности, участвали в масовите протести в Ереван след провеждането на президентските избори в Армения през 2008 г. Наказателните производства срещу тях и осъждането им *de facto* са били свързани с протестите, поради което представляват незаконна намеса в свободата им на мирно събрание.

Решения по делата [Jhangiryan v. Armenia](#) - 44841/08 and [63701/09](#) и [Smbat Ayyvazyan v. Armenia](#) (№ 49021/08)

Фактите: Двете решения са част от серия решения по дела, свързани със събитията в Армения от февруари-март 2008г., когато след обявяването на предварителните резултати, по призив на опозиционния лидер Тер-Петросян в цялата страна се провеждат серия протестни демонстрации на негови привърженици срещу твърдени нередности и нечестно проведени избори. След навлизането на полицията в лагера на протестиращите в ранните часове на 1 март, няколко хиляди протестиращи се струпват около паметник в центъра на Ереван и околните улици. Стълкновенията между протестиращите и полицията, които продължават до сутринта на следващия ден, завършват със смъртта на десет човека, множество ранени и увредено имущество.

По време на една от демонстрациите жалбоподателят Женгирян, заместник главен прокурор, произнесъл реч в подкрепа на опозиционния кандидат, в която критикувал провеждането на изборите.

Жалбоподателят Сибат Айвазян бил член на опозиционната партия и редовен участник в протестите. Тримата жалбоподатели са били арестувани при различни обстоятелства и по-късно – съдени. Първоначалните обвинения срещу първите двама били неколкратно променяни в несвързани с участието им в протестите престъпления. Жалбоподателят Жангирян бил осъден за незаконно притежаване на оръжие и за упражнено насилие спрямо полицейски служител. Жалбоподателят Сибат Айвазян бил осъден за незаконно притежаване на оръжие и заплаха срещу полицейски служител.

Основното оплакване на двамата жалбоподатели е, че действителната причина за обвиненията и осъждането им е участието в протестите с цел наказването им като поддръжници на опозицията – в нарушение на правата им на мирно сдружаване (чл.11) и на изразяване (чл.10). Съдът отбелязва, че оплакванията се основават главно на твърдението, че наказателното производство и осъждането им са били мярка, която ги възпира пречи да участват в демонстрации и ги наказва за това. При такива обстоятелства чл. 10 трябва да се разглежда като *lex generalis* по отношение на чл. 11, който е *lex specialis*. Поради това Съдът намира, че жалбите на жалбоподателя трябва да бъдат разгледани само съгласно чл. 11, но в светлината на чл. 10.

Решенията:

Член 11 – свобода на мирно сдружаване

- а) Съдът обсъжда преди всичко дали е налице намеса в свободата на сдружаване, гарантирано от чл. 11.

116-117(121-122). Съдът припомня решенията си по редица сходни жалби срещу Армения. Както и по водещото от тях - *Mushegh Saghatelyan* (№ 23086/08), Съдът приема, че събитията са настъпили в период

на повишена политическа чувствителност, свързана с демонстрации на опозицията срещу твърдения от нея нечестен резултат на президентските избори. Последвалата силова реакция на властите, включваща арести и задържане под стража на множество поддръжници на опозицията е била осъдена от Парламентарната асамблея на Съвета на Европа (ПАСЕ) и оценена като „de facto смачкване на опозицията”, заедно с подозрения, че повдигнатите обвинения били „изкуствени и политически мотивирани”. Съдът отбелязва и че, макар формално обвиненията срещу двамата жалбоподатели да не са били свързани с протестите, наказателните производства срещу тях са били включени в наблюдаваните от ОССЕ над сто дела срещу лидери и поддръжници на опозицията във връзка със събитията в Армения на 1-2 март 2008г. Съдът разглежда и следните определящи фактори в случаите на жалбоподателите:

118(123). Жалбоподателят Жангирян – високопоставен държавен служител, бил освободен от поста си след като изразил публично подкрепа за протеста и критикувал изборите като измама. Полицейската акция, завършила с арест и образуването на наказателно производство срещу него за притежаване на незаконно оръжие, била проведена именно в деня след речта му, когато е бил и освободен от длъжност. Сибат Айвазян – член на опозицията и известна обществена фигура, бил арестуван в разгара на протестите. Индиректна индикация за връзката между ареста му и демонстрациите е и твърдението (на полицията), че носел незаконно оръжие на път към демонстрацията.

119(122). Наказателните производства срещу двамата жалбоподатели са образувани по противоречив начин. Като сигнал за арестите им се сочи неконкретизирана „оперативна информация” (при Жангирян) и получено от властите

анонимно телефонно обаждане (Смбат Айвазян). Точният характер и съдържание на тези източници на информация обаче не е бил нито разкрит, нито разгледан в последвалите различни етапи на производствата. Според Съда, заслужава отбелязване, че тези първоначални причини за задържането на жалбоподателите (Жангирян – за това, че е въоръжен и е част от въоръжена група, която планира да дестабилизира положението в Ереван, а Смбат Айвазян – за това, че е въоръжен) са били изоставени почти незабавно след като били намерени нови основания за наказателно преследване. Жангирян не е бил разпитван във връзка с първоначалните подозрения, а вместо това са му повдигнати нови обвинения в твърдяно притежаване на друго огнестрелно оръжие. Смбат Айвазян бил обвинен в нападение на полицаи по време на задържането му под стража. Тези фактори, както и шокиращо неясното (съдържание на) официалните документи отразяващи първоначалните причини за арестите, довеждат Съда до убеждението, че не са съществували реални причини за задържането на жалбоподателите, а фактът, че арестите са осъществени на толкова несигурни основания оставя впечатление, че може би са били осъществени недобросъвестно с намерението на всяка цена да се ограничи свободата на жалбоподателите.

120(125). Макар повдигнатите обвинения да изглеждат несвързани с протестите срещу оспорваните президентски избори, наказателните производства срещу двамата жалбоподатели били присъединени към основното дело срещу водачи и поддръжници на опозицията във връзка с тези протести. Между обстоятелствата, сочени в мотивите за продължаването на задържането им се споменава и твърдение за участие в „узурпирането на държавната власт“.

121(126-127). Първоначалното обвинение срещу Жангирян за незаконно притежаване

на пистолет е било твърде общо, не е последвано от каквото и да е разследване и в крайна сметка е отпаднало без мотиви, които да обяснят защо изобщо то е било необходимо. В случая на Смбат Айвазян при ареста му се твърдяло, че у него било намерено оръжие, но такова обвинение му е повдигнато едва след четири месеца, след като властите са се отказали от опитите си да го обвинят в узурпиране на държавната власт. Това хвърля съмнение върху достоверността и истинността на обвинението и оставя впечатлението, че властите са искали да осигурят осъждането му на всяка цена.

122(128) Що се отнася до присъдите им за нападение на полицейски служител по време на задържането под стража, те са основани единствено на показанията на засегнатите полицаи, а заключенията на националните съдилища по фактите не са нищо повече от проста и неоспорвана рекапитулация на техните твърдения. Провеждане на тези производства е шокиращо сходен с други дела, по които опозиционни активисти са били обвинени и осъдени за подобни актове, в подобни обстоятелства и на базата на подобни доказателства и това сочи съществуването на повторяем модел, който хвърля съмнение върху истинността и достоверността на наказателните производства.

123(129). Разгледани в цялост, материалите по двете дела позволяват на Съда да достигне достатъчно силни, ясни и непротиворечиви изводи, че наказателното преследване и осъждания са свързани с участието на жалбоподателите и демонстрираната от тях подкрепа за протестното движение. Съдът приема за защитимо твърдението, че съвкупността от фактите, на които се основават наказателното преследване и присъдите на жалбоподателите представляват „намеся“ в правото им на мирни събрания.

б) Законна ли е намесата

124-128(130-134) Тъй като действителната причина за осъждането на жалбоподателите е била активното им участие в протестите, извършената намеса може да бъде характеризирана единствено като откровено произволна и поради това незаконна по смисъла на чл.11 ЕКПЧ.

По тези съображения Съдът приема единодушно, че е налице нарушение на правата на жалбоподателите по чл.11 от Конвенцията.

Член 5 – право на лична свобода и сигурност и чл. 6 – право на справедлив процес

73-104. По случая на Жангирян Съдът единодушно намира нарушение на чл. 5, § 1(с) – незаконно лишаване от свобода поради липса на разумно подозрение, че жалбоподателят е извършил престъпление; нарушение на чл. 5, § 3 поради липса на мотиви в решенията на националните съдилища за продължаване на задържането под стража, както и нарушение на чл. 6 – поради участието на сина на един от съдиите по наказателното производство в разследването на протестното движение.

74-108. По случая на Смбат Айвазян Съдът единодушно намира нарушение на чл. 5, § 1 и § 3 по същите причини, както и на чл.5, § 4 поради необоснования отказ на въззивния съд да разгледа искане за промяна на наложената мярка за неотклонение. Съдът намира нарушение и на чл. 6 – поради ограничения на правото на защита, несъвместими с правото на справедлив процес.

В светлината на констатацията си, че силата, използвана по отношение на жалбоподателите по време на политически митинг, е била ненужна и прекомерна и следователно противоречи на чл. 3 от Конвенцията, Съдът намира, че тя „не е била необходима в едно демократично общество“ по смисъла на чл. 11, § 2. Освен това, тя би могла да има смразяващ ефект и да обезсърчи жалбоподателите и други хора да участват в подобни публични събирания.

Решение по делото [Zakharov and Varzhabetyan v. Russia \(nos. 35880/14 and 75926/17\)](#)

Виж по-горе „[Забрана за изтезанията и нечовешкото и унижително отнасяне](#)“

7. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Неоправданото забавяне на производство по реституция по ЗСПЗЗ представлява нарушение на правото на собственост. Както и в предишни свои решения Съдът констатира продължителни периоди на бездействие от страна на властите, както и липса на усърдие и решителност да разрешат всеки възникнал проблем и завършат процедурата по реституция.

Решение по делото [Rasheva v. Bulgaria \(no. 66993/13\)](#)

- РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕС

Член 3, § 1 от Директива 2001/29/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2001 г. относно хармонизирането на някои аспекти на авторското право и сродните му права в информационното общество трябва да се тълкува в смисъл, че понятието „публично разгласяване“ в тази разпоредба не обхваща изпращането по електронен път до съд на защитено произведение като доказателство в съдебно производство между частно-правни субекти.

Решение на Съда по дело [C-637/19](#)

1) Член 2, параграф 1 от Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 г. за

установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета трябва да се тълкува в смисъл, че тази директива не се прилага за юридическите лица, нито за държавата, макар и съгласно националното право да им се признава качеството на пострадал в наказателното производство.

2) Член 325 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че допуска разпоредби от националното право, както са тълкувани в националната съдебна практика, съгласно които в наказателното производство държавата не може да предяви иск за обезщетение за вредите, които е претърпяла в резултат от извършена от обвиняемия измама, довела до присвояване на средства от бюджета на Европейския съюз, нито има в това производство друго правно средство за защита, за да предяви правото си срещу обвиняемия, доколкото — като запитващата юрисдикция следва да провери това — националното законодателство предвижда ефективни производства, позволяващи да бъдат събрани недължимо платените от бюджета на Европейския съюз помощи.

Решение на Съда по дело [C-603/19](#)

8. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

- РЕШЕНИЕ НА СЪДА НА ЕС

1) Член 20, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 883/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година за координация на системите за социална сигурност, при прочита му в светлината на член 21, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз, трябва да се тълкува в смисъл, че допуска държавата членка по пребиваване на осигуреното лице да откаже да му предостави разрешението, предвидено в член 20, параграф 1 от този регламент, когато в тази държава членка е налично болнично лечение, чиято медицинска ефикасност не се поставя под съмнение, но използваният метод на лечение е в разрез с религиозните вярвания на това осигурено лице.

2) Член 8, параграф 5 и параграф 6, буква г) от Директива № 2011/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2011 година за упражняване на правата на пациентите при трансгранично здравно обслужване, в светлината на член 21, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска държавата членка по осигуряване на пациент да откаже да предостави на последния разрешението, предвидено в член 8, параграф 1 от тази директива, когато в тази държава членка е налично болнично лечение, чиято медицинска ефикасност не се поставя под съмнение, но използваният метод на лечение е в разрез с религиозните вярвания на този пациент, освен ако този отказ не е обективно обоснован от легитимна цел, свързана с поддържането на капацитет за здравно обслужване или медицинска компетентност, и не съставлява подходящ и необходим начин за постигане на тази цел, което запитващата юрисдикция трябва да провери.

Решение на Съда по дело [C-243/19](#)

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

**Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел./Факс. : 02/980 39 67**

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя *София Разбойникова*

Подбор на решенията на ЕСПЧ *Здравка Калайджиева*

За изготвянето на броя допринесоха и *Анна Гаврилова-Анчева, Никола Огнянов, Здравка Калайджиева, Пламен Стефанов.*

Е-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.